Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 40 (1690) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК, 2 КАСТРЫЧНІКА 1988 г. ЦАНА 20 зл.

ВЯРНУЦЦА ДА КАРЭННЯЎ

РАЗМОВА З ПЕРШЫМ САКРАТАРОМ ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР НІЛАМ ГІЛЕВІЧАМ.

Пытанне: Раскажыце, калі ласка, аб сённяшнім дні Саюза пісьменнікаў БССР!

Адказ: На сённяшні дзень у радах Саюза пісьменнікаў БССР каля 380 чалавек. Многа гэта ці мала? Калі параўноўваць з Грузіяй, Арменіяй і прыбалтыйскімі рэспублікамі, дык мала. У гэтых рэспубліках, беручы пад увагу колькасць жыхароў, пісьменнікаў значна болей, чым у БССР. А калі параўнаемся з Украінай, дык акажацца, што колькасць пісьменнікаў у БССР і ва УССР прыблізна тая самая. Зразумела, у тым выпадку, калі будзем параўноўваць іх з агульным лікам беларусаў і ўкраінцаў. Аднак гэта не праблема, бо справа ўрэшце не ў колькасці, а ў якасці. Важна тое, колькі ў агульнай пісьменніцкай масе добрых арыгінальных літаратурных талентаў. Вядома, што бадай у кожнага народа, у тым ліку і ў нас, колькасць літаратурных самабытных талентаў намнога меншая, чым агульная колькасць пісьменнікаў. Аднак трэба сказаць, што існуе аб'ектыўнае меркаванне аб тым, што ў нашай прозе, і ў паэзіі, і ў драматургіі нямала арыгінальнага і цікавага. Хацелася мне тут прыгадаць прозвішчы такіх талентаў, як Іван Мележ або Васіль Быкаў, ці пісьменнікі, якіх часта завуць дзецьмі вайны, — Вячаслаў Адамчык, Анатоль Кудравец. Нельга не сказаць добрага слова і аб выдатных беларускіх паэтах Аркадзю Куляшове, Піліпе Панчанку, а сярод паэтаў сярэдняга пакалення — Рыгор Барадулін, Пятрусь Макаль, Анатоль Вярцінскі, памершы нядаўна Сцяпан Гаўрусёў і крыху маладзейшыя Жэня Янішчыц, Алесь Разанаў. Думаецца мне, што ўсе гэтыя творчыя асобы цікавыя не толькі для нас, але, мабыць, і для іншых народаў. Цікавыя феерверкі паяўляюцца і ў драматургіі. Для прыкладу, не так даўно ў нас засвяціўся Алесь Дудараў.

(Працяг на стар. 3)

дэлегацыя ад „Радзімы"

✲ Мост між беларусамі
✲ На навуку — у БССР
✲ У піянерскія лагеры і санаторыі
✲ Дапамога самадзейнікам

По запрашэнню Галоўнага праўлення БГКТ на працягу пяці дзён (5—9 верасня г.г.) прабывала ў Польшчы афіцыйная дэлегацыя ад Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за мяжой „Радзіма". Гэтую дэлегацыю саставілі: першы намеснік старшыні Прэзідыума Беларускага таварыства „Радзіма" — М. І. Васілёнак, галоўны рэдактар прэсавага органа гэтага ж таварыства, штотыднёвіка „Голас радзімы", — В. Г. Мацкевіч і старшы рэферэнт праўлення Беларускага таварыства „Радзіма", адказны за культурныя сувязі з суайчыннікамі, К. І. Шалястовіч.

Дэлегацыя ад „Радзімы" перш за ўсё цікавілася справамі, што датычаць беларусаў, пражываючых у Польшчы. ПНР з'яўляецца той краінай у свеце, на тэрыторыі якой спрадвеку пражывае найбольш людзей, захаваўшых духоўную і культурную лучнасць з больш чым дзесяцімільённым беларускім народам. Кожны трэці беларус, які апынуўся за межамі СССР, пражывае ў Польшчы. Як пракласці пуцявіну да іх сэрцаў, чым можна ўзбагаціць іх культурнае жыццё — гэта асноўныя праблемы, якімі цікавіліся нашы госці з БССР.

Найперш яны сустрэліся з кіруючым актывам БГКТ, затым з'ездзілі ў сталіцу і склалі візіт кіраўніцтву таварыства „Палонія". Вярнуўшыся з Варшавы, члены дэлегацыі наведалі ліцэі з беларускай мовай у Бельску і Гайнаўцы, азнаёміліся з пабудовай музея ў Гайнаўцы, пабывалі ў Белавежы і Белавежскай пушчы ды прынялі ўдзел у сардэчнай вечарынцы, наладжанай актывістамі Гайнаўскага гуртка БГКТ.

8 верасня было склікана пасяджэнне Прэзідыума ГП БГКТ, у якім удзел узялі таксама члены дэлегацыі ад „Радзімы". Абмяркоўваліся ў асноўным праблемы супрацоўніцтва паміж БГКТ і Беларускім таварыствам „Радзіма". А ўвечары гэтага дня адбылася сустрэча ў Беластоцкім гарадскім гуртку БГКТ з членамі Беластоцкага самадзейнага хору.

У ліцэях у Бельску і Гайнаўцы моладзь перш за ўсё цікавілася вырашэннем нацыянальнага пытання ў БССР ды магчымасцямі паездкі на вучобу ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі. Члены дэлегацыі ад „Радзімы" шмат расказалі пра беларускае адраджэнне ў БССР, а старшыня М. І. Васілёнак заявіў, што яны не завіталі да нас з пустымі рукамі. Апрача сімвалічных падарункаў (каштоўныя кніжкі, цікавыя пласцінкі, прыгожыя шкатулкі і т.п.), прывезлі яны канкрэтныя прапановы, якія напэўна замацуюць сувязь беларусаў у ПНР. Кожны год цераз беларускае таварыства „Радзіма" 3-4 выпускнікі з беларускіх ліцэяў (незалежна ад міністэрскіх накіраванняў) змогуць паступіць (без экзамена!) у ВНУ у БССР. Прэфераваныя будуць напрамкі вучобы па падрыхтоўцы спецыялістаў для статутовай дзейнасці БГКТ, перш за ўсё для дапамогі самадзейнаму руху.

Беларускае таварыства „Радзіма" кожны год будзе рэзерваваць 3—4 месцы для беларускіх дзяцей у спецыяльных піянерскіх лагерах, у якіх адпачываюць дзеці беларусаў з розных краін свету. Такая група вучняў з Бельскай „тройкі" пабывала на

(Працяг на стар. 2)

Госці і гаспадары ў Гайнаўцы, каля будучага Беларускага музея.

СПАТКАННЕ З АТЛАНТЫКАЙ

Атлантычны акіян дзейнічае на мяне магічна. Адкуль гэта бярэцца? Мабыць, з комплексу непаўнацэннасці беларуса, нацыя якога не мае доступу да акіяна. І я зноў пішу аб Атлантыцы, хаця ўжо адзін злосны карэспандэнт „Нівы“ лаяў мяне за мой папярэдні рэпартаж аб Атлантычным акіяне. Пішу зноў таму, што акіян узрушае мяне да глыбіні душы і я горача жадаю, каб кожны з чытачоў „Нівы“, уключна са злосным карэспандэнтам, пабачыў гэту стыхійную з'яву. А калі так станецца, дык напэўна большасць чытачоў, як і я, закахаецца ў цудоўную прыродную з'яву — акіян.

На гэты раз я паехаў на акіян не ў ліпені, як гэта было ў 1981 годзе, а ў другой палове кастрычніка. Паехаў з гарачым намерам зноў пакупацца ў акіяне. Павёз мяне на Атлантыку, як і шэсць гадоў таму назад, мой стары сябра пан Валодзя. Не вельмі вялікая адлегласць каля ста кіламетраў, якая аддзяляе Нью-Йорк ад акіяна, здалася мне вельмі вялікай. Маё сэрца выразна вырывалася да майго старога знаёмага, акіяна. Урэшце паявілася невялікае знаёмае мястэчка, выехаўшы з якога, я адчуў спецыфічны „смак“ марскога паветра. Нарэшце наш Валодзя затрымаў машыну на знаёмай стаянцы і я вельмі хутка выскачыў з машыны і пабег праз сыпучыя пяскі. Давялося зняць боты, бо пясок пачаў цэлымі жменямі ўсыпацца і ў боты, і ў шкарпэткі.

І вось ён, вечны прыгажун, перада мною! Яго магутныя зялёныя хвалі налятаюць на плоскі бераг ды трацяць сваю магутную сілу і адкатваюцца назад са зласнаватым шыпеннем. Скінуўшы боты і падкасаўшы нагавіцы, пабег я, як бы крыху ашалеўшы, уздоўж берага. Хвалі набягалі на мае ногі і вельмі хутка ахлёпалі мяне пенай амаль да пояса. І тут, стары, ад вякоў нязменны акіян пачаставаў мяне навінкаю. Навінка заключалася ў тым, што хвалі выкідвалі на пясок рыбу. Рыба была велічынёй у дзве пядзі, так прыблізна паўкілаграма штука. У той момант я зразумеў, чаму на беразе стаяць роўненька ў радочку праз кожныя сорак-пяцьдзесят крокаў чайкі. Калі толькі хваля выкіне рыбіну, чайка падбягае да яе і што робіць? Выбівае дзюбаю вока. Зразумела, што стаўся я ўмомант сябрам рыб і ворагам чаек. Пачаў хапаць рыбіны і кідаць іх назад у акіян. Чайкі злосна глядзелі на мяне і адляталі ўздоўж берага. Калі я вярнуўся назад да пана Валодзі і Нюры і сказаў аб пабачаным, ён мне параіў, каб я назбіраў рыбін на вячэру. Я вярнуўся назад — і тут акіян, як бы прадчуўшы мае драпежніцкія намеры, перастаў выкідваць на пясок ахвяры. Так я і вярнуўся толькі з адной рыбінай, і пан Валодзя параіў мне ўкінуць яе назад у мора, што я і зрабіў вельмі ахвотна...

Нацешыўшыся адкрытым акіянам, праехалі мы кіламетраў пятнаццаць да заліва Атлантыкі. Тут ужо не было вялікай хвалі, а толькі спакойныя невялікія грабяні, падобныя да тых, якія выступаюць на звычайных азёрах. Здзівіла мяне, што на заліве, дзе гарачым летам 1981 года было вельмі мала людзей, што давала мне магчымасць купацца ўдосталь, на гэты раз было даволі многа людзей, якія лавілі вудачкамі рыбу. Было ні горача, ні холадна. Упёршыся, можна было купацца. Аднак не хапіла мне адвагі. Пабаяўся я не тэмпературы, а пасароміўся людзей, якія былі апрануты ў курткі і, калі б пабачылі голага Барскага-чудака, хто ведае, ці не паведамілі б у паліцыю. Так яно і абыйшлося без купання ў акіяне ў 1987 годзе. Гэта аднак паўбяды. Найважнейшае, што я зноў пабачыў адкрыты акіян і яго заліў, што падняў з пяску маленькі кругленькі каменьчык, які на працягу тысячы гадоў абточвалі марскія хвалі, а ў гэтых хвалях былі таксама кроплі вады з маёй роднай Нарвы, якая ж таксама аддае свае воды Балтыцы, а Балтыка дзеліцца імі з Атлантыкай. А, мабыць, найважнейшае тое, што зноў пабыў некалькі гадзін з вельмі сардэчнымі людзьмі: Нюрай і Валодзем, дзякуючы якім пабачыў першы раз у жыцці Атлантыку ў 1981 годзе і другі раз у 1987 годзе. А ці будзе трэцяе спатканне? Усё ў руках лёсу.

Алесь Барскі

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

ВЕРА ПАЎЛЮК

Беларусы кампактна жывуць на Беласточчыне. У мінулым, з прычыны слаба развіваючайся прамысловасці на Беласточчыне, многія з іх выехалі ў розныя гарады Польшчы, у цалкавіта польскія асяроддзі. Там яны працуюць на прадпрыемствах і ва ўстановах, там яны абзавяліся сем'ямі і пасталелі. Матэрыяльна жывецца ім пераважна добра, толькі духоўна яны бяднейшыя. Справа ў тым, што калі адрываешся ад свайго асяроддзя, дык толькі тады пачынаеш адчуваць недахоп роднага і вельмі хочацца сустрэцца са сваімі землякамі, пагаварыць на роднай мове, паспяваць супольна. Тады шукаеш духоўнай сувязі. І знаходзіш яе пераважна пры царкве, у якую прыходзяць беларусы і ўкраінцы, пражываючыя ў Польшчы.

Гэтак было з беларусамі ў Эльблонгу. Пры царкве яны пазнаёміліся, наладзілі між сабою сувязі і дагаварыліся аб стварэнні гуртка БГКТ. І стварылі. У гуртку налічваецца 19 членаў.

У сувязі з набліжаючымся XI З'ездам БГКТ, згодна з пастановай ГП, такія гурткі БГКТ непасрэдна падлягаюць Галоўнаму праўленню і выбіраюць па аднаму дэлегату на гэты найвышэйшы форум нашай арганізацыі.

14 верасня на сваім справаздачна-выбарным сходзе БГКТ-оўцы выбралі дэлегата ў асобе свайго паўторна выбранага старшыні гуртка Веры Паўлюк. Усім там вядома, што яна мае вялікае пачуццё адказнасці за дзейнасць гуртка, што яна адданая беларускай справе. Пад яе старшынствам праца гуртка БГКТ укірункоўваецца так, каб умацоўвалася ў нашых людзей нацыянальная свядомасць і годнасць, каб не паддаваліся яны асіміляцыі, каб шанавалі яны сваю родную мову, культуру і традыцыі.

Гурток вельмі хоча стварыць харавую групу. Ужо дагаварыліся і са спецыялістам, які згодны прыязджаць з Гданьска на рэпетыцыі, але патрэбная хаця б невысокая заплата дырыжору. І вось у гэтай справе яны звярнуліся да ГП з просьбай дапамагчы. Калі дапамогуць, дык хопіць ахвотных узяць удзел у конкурсе на беларускую песню, які арганізоўвае ГП.

Вера Паўлюк родам з былой вёскі Горная, якая ўжо ўлілася ў арганізм горада Гайнаўкі. Па прафесіі яна настаўніца, ужо пенсіянерка, але працуе яшчэ на паўстаўкі ў школе. У 60-ых гадах, калі была яна яшчэ Вера Юшчук, працавала некалькі гадоў інструктарам ГП на Гайнаўскі аддзел БГКТ. **(мх)**

дэлегацыя ад „Радзімы“

(Працяг са стар. 1)

адпачынку ў БССР ужо ў час мінулых канікулаў.

Паездку ў БССР на навуку і на адпачынак трэба лічыць з нашага боку як высокую ўзнагароду за грамадскую працу і выдатную навуку. Дык неабходна ўжо зараз прыдумаць форму спаборніцтва за гэтую ўзнагароду. Можа наладзіць, для прыкладу, алімпіяду ведаў па мове і культуры Беларусі?

Госці з БССР прапанавалі нам яшчэ шмат чаго цікавага. Для прыкладу, у верасні ў іх кожны год наладжваюцца курсы для дзеячоў мастацкага самадзейнага руху. У сёлетнім курсе ўжо прынялі ўдзел чатыры асобы з Беласточчыны. У наступным годзе паедуць іншыя, каб павучыцца, як спяваць, танцаваць, паводзіць сябе на сцэне. „Радзіма“, аднак, па дамоўленасці з БГКТ зможа на нейкі час накіраваць у канкрэтныя калектывы сваіх спецыялістаў па спеву, музыцы і танцах, каб на месцы ў нашых вёсках і мястэчках павучылі яны тутэйшых аматараў.

У санаторыі БССР Беларускае таварыства „Радзіма“ ахвотна ўладкуе на адпачынак ветэранаў вайны і працы, пражываючых у Польшчы, якія асабліва заслужыліся для беларускага руху.

Па запрашэнню Беларускага таварыства „Радзіма“ беларусы ў Польшчы змогуць наведваць (на ўласны кошт) Савецкую Беларусь, як па запрашэннях ад сваякоў і знаёмых. Гаварылася таксама аб наладжванні аўтобусных турыстычных экскурсій па БССР, аб супрацоўніцтве паміж паасобнымі самадзейнымі калектывамі і дзяржаўнымі ўстановамі ды прадпрыемствамі, аб пастаўцы падручнікаў, кніжак і прэсы.

Адным словам, быў гэта вельмі плённы візіт, які праклаў мост над дзяржаўнай граніцай, раздзяляючай дагэтуль беларусаў у ПНР ад беларусаў у БССР. Нашы госці пастаянна заяўлялі, што адчуваюць яны сябе на Беласточчыне, як дома ў Мінску.

Віктар Рудчык
Фота аўтара

З ДРУКУ

ЧАМУ ВІЦЕБСК НЕ ХОЧА ШАГАЛА?

Такое пытанне ставіць у „Трыбуне Люду“ (10—11 верасня 1988) Ева Малэк. Яна, між іншым, піша:

„Жыхары Віцебска быццам забылі артыста. Калі я апытвала вулічных прахожых, не ведалі, кім быў Шагал. Цяжка іх за гэта вінаваціць, калі нават у даведніках ці альбомах Віцебска імя мастака, як наогул ёсць, дык „уціснутае“ сярод іншых невядомых.

Ці Віцебск захоча прызнаць веліч і сусветную славу Шагала? Інтэлігенцыя гаворыць, што ў Віцебску многа такіх жа добрых мастакоў, толькі не адкрытых. Не мне ацэньваць, ці маюць рацыю, але здзіўляе, што не хочуць скарыстаць з шансу, які сёння даваў бы ім назоў „Віцебск — горад Шагала“. Хапіла б павесіць пару памятных дошак, у адным з памяшканняў зрабіць музей.

Памятак, дакументаў пасля ваенных пажараў засталося няшмат? Нічога, на пачатку можна абыйсціся рэпрадукцыямі, запісанымі ўспамінамі. Зрэшты, вакол музея ўзнік бы шум і паплылі б падарункі ад розных асоб з блізкіх і далёкіх краін. Потым нахлынулі б турысты, а далей...

Аднак віцебляне непрымірымыя. Абразіліся на Шагала... „Колісь быў у Савецкім Саюзе, у Віцебск зусім не прыехаў. Быў хворы? Э, там! Ніколі не перадаў свайму гораду ніводнай, нават найменшай карціны, ніколі не напісаў ні слова. Чаму маем мы рабіць яму музей?“

Цяжка змагацца з такімі аргументамі, якія прыводзіць Галіна Клесава, загадчык Аддзела культуры аблвыканкома. Хто верне гораду тую частку гісторыі, у якой, хочам гэтага ці не, будзе іграць скрыпач на даху?“ (ювэ)

БЕЛАВЕЖА

СТАРОНКА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКАГА АБ'ЯДНАННЯ ПРЫ ГП БГКТ № 352

МОЙ БАЦЬКОЎСКІ ПАРОГ

Мой бацькоўскі парог з перагнiўшага дуба,
Колькі дум на табе я ў дзяцінстве злажыў —
Ці то з свежай вадой выхіляючы кубак,
Ці глытаючы ягады з дзікай мяжы...

Часам зоркі лічылі мы вечарам летнім,
Варажылі, каторая будзе маёй, —
Для якой панясу я чаромухі кветкі,
Шчырым сэрцам якую назаву дарагой.

Ты маўчаў увесь час, бы мудрэц з нейкай казкі,
Бо ўсе словы рассыпаў ў гадах маладых —
Калі вецер галіны твае лісцем ласкаў,
А навокал шумелі калегі-дубы.

Мне здавалася ўсё, што я чую твой голас:
„Паглядзі на мой мох, на маю галаву —
Не адна мяне бура на часткі калола,
Дый цяпер вось, хоць мёртвы даўно, а жыву!

Не адно пакаленне мае плечы топча, —
Хто вышэйшы, дык схіліць яшчэ галаву,
Не адны тут аплакалі прошлае вочы,
Не з адным гаварыў, як з табой гавару.

Толькі рад аднаму, што людзям паслужыў,
Што рассыпаў смуткі, як цвёрды гарох,
Усім, хто мне па гадах на стары горб ступіў
І сказаў: „Добры дзень, мой бацькоўскі парог!“

Уладзімір

ПАСЛЯ РЫБАЛКІ

Пасля рыбалкі два рыбакі — пенсіянеры
Паклалі ўлоў і вуды, пагутарыць прыселі.

У начной імгле пачаў золак разгарацца;
Рыбакі ў світанне — як у прошлае — угледацца...

— — — — — —

Дзень устаў. Зноў шастае, трашчыць лазіна,
А рака нясе, нясе ўспаміны...

Юрка Баена

ДА НЕБА

Здароў Груган!
Ты птах — я чалавек.
Дзе крылы у цябе —
я маю рукі.
Ты не крыўдуй на гэты
несусветны здзек, —
Прабач, я выдумляю
ад пакутлівай дакукі.

Лунай Груган!

Груган за неба паляціць.
Яму за небам хоціць месца.
А я радзіму буду сніць,
Яна мне кропелькай здаецца.

Ты пачакай мяне Груган.
Мы разам паляцім да неба.
Пачуем велічны арган,
Пабачым — крылы ці патрэбны.

І я здзіўлюся — звыкся сніць —
Воч не стае Радзіму ахапіць!

Алесь Аркуш,
Наваполацк

*

у дэфармаваных педагогамі
і кнігамі
клетках мозгу
нарадзілася адна зграбная думка
але праз хвіліну яе таксама
забыў

Іштван Дабі

У ЦЯГНІКУ

З бетоннай спальні гарадской
Усё жыццё сваё няспынна
Імкнуся сэрцам і душой
Я да сваёй малой айчыны.

У цягніку, у цягніку,
Паміж Варшавай — Беластокам,
Частку жыцця свайго таўку,
Загублены і адзінокі.

Жыву як заяц на мяжы,
Што не сагрэе свайго следу,
Усім чужы, усім чужы,
Калі ж я да сваіх даеду?

Калі ж сыйду я з цягніка
І больш не буду толькі госцем
У краі брата-земляка,
Краі дзяцінства, маладосці?

Віктар Швед

АНАТОЛЬ ЯНКОЎСКІ

Анатоль Янкоўскі — настаўнік беларускай мовы і літаратуры, фальклярыст, кандыдат філалагічных навук. Пражывае ў Мінску. З'яўляецца падпісчыкам „Нівы“. Замалёўка „Ваўкоў не трэба... Не трэба ваўкоў!“ з'яўляецца яго першым крокам на ніве мастацкага слова.

ВАЎКОЎ НЕ ТРЭБА... НЕ ТРЭБА ВАЎКОЎ!

Сыры і маўклівы восеньскі надвячорак.

У холе прафілакторыя блазнуюць два пойгранкі: аднаму — гадкоў чатыры, другі — крыху старэйшы. Бегаюць сабе, траскочуць цацачнай зброяй.

Адзін з дарослых падлез пазабаўляцца з малымі. Ён узняў высока ўгару рукі, вызебрыўся і пайшоў на іх у „атаку“:

— Га-а-а... Я — буржуін! Га-а-а... У палон вас! Большанькі не спалохаўся жахлівай паставы „ворага“. Ён тут жа пачаў кружыць вакол яго і разпораз націскаць на курок свайго электрычнага кулямёта. Цэліў-прыцэльваўся ў буржуіна.

А той усё выгінаўся ды страшыў:

— Забяру! Забяру-у-у...!

Меншы хлопчык спачатку здзіўлена паглядаў на дарослага, а потым, шморгаючы носам, пачаў адступацца ўбок.

Страшнік убачыў, што дзіця палохаецца яго, і загаварыў сцішана, пяшчотна:

— Дзеткі, у „Буржуіна“ мы пагулялі. Цяпер я буду воўкам, а вы — зайчыкамі.

— Вось ты, — і ён азваў меншага. — Ты будзеш скакаць зайчыкам. Я буду цябе лавіць... Бяжы, уцякай ад мяне.

Хлапчанё адбеглася ад яго яшчэ далей і залілося слязьмі:

— Я не хачу так! Не хачу, не хачу ваўкоў!

Вахцёр, што сядзеў-драмаў каля стала, нечакана ажывіўся:

Ы-ыш чаго захацеў! Ён не хоча ваўкоў?!... На етым свеце, галубок, хтосьці кагосьці далжон жа кусаць ды есці. Іначай і быць не можа!

Дзіця разгублена аціхла:

— Я не хачу... Я не хачу ваўкоў! Ваўкоў не трэба, не трэба...

ВЯРНУЦЦА ДА КАРЭННЯЎ

(Працяг са стар. 1)

Найбольшае засмучэнне выклікае сітуацыя ў дзіцячай літаратуры. Па сутнасці ўжо даўно ў нас няма такіх аўтараў, якія б шырока ішлі па ўсяму Савецкаму Саюзу і за мяжу. Не ведаю, што здарылася. Быць можа, звязана гэта з крызісам савецкай школы, з крызісам нашай педагагічнай навукі і, мабыць, крызісам грамадскай маралі. Мне здаецца, што дзіцячая літаратура ў значна большай ступені, чым літаратура для дарослых, паддаецца гэтым крызісам, бо вядома, што ўсе дзіцячыя пісьменнікі па свайму нутру педагогі і настаўнікі, выхавацелі. Ну, і вядома, калі ў тупік зайшла школа, дык у тупіку апынулася і дзіцячая літаратура.

З пэўнай незадаволенасцю гавару і аб беларускай сучаснай публіцыстыцы. Калі яе параўноўваем з рускай публіцыстыкай або нават з літоўскай, то кідаюцца ў вочы шматлікія нашы недахопы. Няма ў нас ні той вострасці, ні той палымянасці, ні той адвагі, якія ёсць у іншых. Не хачу сказаць, што няма ніякага зруху, зрух адбыўся. Асабліва моцна кідаецца гэта ў вочы ў выпадку „Літаратуры і Мастацтва“. Аднак іншыя газеты і часопісы выразна адстаюць.

Пытанне: Гадоў пятнаццаць таму назад я быў на вашым адкрытым партыйным сходзе. На такім жа адкрытым сходзе прысутнічаў я ў пачатку чэрвеня бягучага года. Па сутнасці гэтыя сходы нельга параўноўваць. Той даўні быў пуставатай гамонкай аб брыдкім імперыялізме, гэты ў цэласці адносіўся да балючых унутраных савецкіх спраў. Адным словам, да ўласнай брыдоты. Тады пісьменнікі прамаўлялі чужымі галасамі. Цяпер прамовілі поўным болю ўласным крыкам. Скажыце, што сталася з беларускімі пісьменнікамі? Хто іх адмяніў? Ці ёсць новая эпоха ў беларускім літаратурным і маральным мысленні?

Адказ: Не сумняваюся, што выступаюць новыя з'явы. Калі нават не пачалася новая эпоха, то ўсё ж такі стаім на парозе новага этапа. Беларускія пісьменнікі зразумелі тое, што разумее большасць савецкіх людзей. Далей мы ўжо не можам так жыць, як жылі дагэтуль. Існуе неабходнасць многае мяняць у нашым грамадскім жыцці і пачынаць жыць па-іншаму. Ваша ўражанне аб іншасці двух сходаў непамылковае. Сапраўды, гэта розныя сходы. Я тут наракаў на нашу перыёдыку і вось хацеў сказаць, што многае з таго, што гаворыцца сёння на партыйных сходах, на пленумах, не пападае ў друк. Чаму? Таму, што нямала ў нас яшчэ такіх людзей, якія не гатовы падтрымаць шчырую, вострую, прынцыпіяльную размову, але гатовы зрабіць усё, каб такія размовы, якія вядуць пісьменнікі, не пападалі ў друк. Хачу сказаць і аб горшым. На жаль, у нас ёсць яшчэ гэтакія сілы, якія робяць усё, каб перашкодзіць тым тэндэнцыям, якія праявіліся на ўпамянутым вамі сходзе. Якія гэта сілы? Гэта тыя сілы, якія тармазяць перабудову. Часта яны хітруюць, прыкідваюцца, гаворачы: мы за! А ў сапраўднасці яны супраць. Чаму супраць? Думаю, што іх супраць гэта абарона тых сацыяльных заваёў, тых прывілегій, якія яны атрымалі ў часе культу асобы і брэжнеўскага застою. Яны добра ведаюць, чым ім пагражае поўная дэмакратызацыя

(Працяг на стар. 4)

БІБЛІЯГРАФІЧНЫ КУТОЧАК

АЎКЦЫЁН У КРАКАВЕ

У днях 12—14 кастрычніка г.г. у кракаўскім Палацы пад Баранамі (Галоўны рынак 27) адбудзецца 66-ты кніжны аўкцыён. Ніжэй падаем, паводле аўкцыённага каталога, загалоўкі тых выданняў, якія могуць зацікавіць нашых чытачоў.

Poz. 2 — Abraham W., Powstanie organizacji kościoła łacińskiego na Rusi, t. 1, Lwów 1904, cena wywoławcza 2,5 tys. zł.

Poz. 112 — Bułhak J., Narocz największe jezioro w Polsce, Wilno 1935, c. w. 600 zł.

Poz. 132 — Chodźko J., Pan Jan ze Świsłoczy kramarz wędrujący, czy. 1—2, Wilno 1824, c. w. 2 tys. zł.

Poz. 136 — Chotkowski W., Dzieje zniweczenia św. Unii na Białorusi i Litwie, w świetle pamiętników Siemaszki, Kraków 1898, c. w . 3,6 tys. zł.

Poz. 170 — Dangel S., Rok 1831 w Mińszczyźnie, Warszawa 1925, c. w. 1,2 tys. zł.

Poz. 261 — Giżycki J.M., Z przeszłości Karmelitów na Litwie i Rusi, cz. 1—2, Kraków 1918, c. w. 4,5 tys. zł.

Poz. 381 — Kamieniecki W., Rozwój własności na Litwie w dobie przed I. Statutem, Kraków 1914, c. w. 600 zł.

Poz. 607 — Mikołaj II, Pamiętniki... od roku 1890 do 31 grudnia 1917, W-wa 1924, c. w. 2,5 tys. zł.

Poz. 629 — Mościcki H., Pod znakiem Orła i Pogoni, W-wa 1915, c. w. 2 tys. zł.

Poz. 704 — Ossendowski F.A., Polesie, Poznań br. w., c. w. 8 tys. zł.

Poz. 706 — Ossendowski F.A., Puszcze polskie, Poznań br. w., c. w. 7 tys. zł.

Poz. 761 — Pojezierze Augustowsko--Suwalskie, Przewodnik krajoznawczy i turystyczno-letniskowy, Augustów 1937, c. w. 600 zł.

Poz. 788 — Pruszkowski J., Martyrologium czyli męczeństwo Unii S-tej na Podlasiu, czy. I. 1864—1882, Lublin 1921, c. w. 1 tys. zł.

Poz. 899 — Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, t. 5: Województwo białostockie, W-wa 1924, c. w. 1,5 tys. zł.

Poz. 914 — Słotwiński A., Unia Podlasko-Chełmska od 1875—1885, Czaca 1893, c. w. 1,5 tys. zł.

Poz. 928 — Spis imion Prawosławnych w brzmieniu polskim i starocerkiewno-słowiańskim uzgodniony z M.W.R. i O.P., W-wa 1936, c. w. 600 zł.

Poz. 1110 — Wróblewski K., Żubr puszczy białowieskiej, Poznań 1927, c. w. 2 tys. zł.

Poz. 1235 — Schmuck A., Z Pińska do Augustowa kajakiem, Lwów 1937, c. w. 500 zł.

Poz. 1319 — Federowski M., Lud białoruski na Rusi Litewskiej, Tom 4, W-wa 1935, c. w. 4 tys. zł.

Poz. 1337 — Hołubowicz W., Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi, Toruń 1950, c. w. 900 zł.

Poz. 1396 — Pietkiewicz Cz., Kultura duchowa Polesia Rzeczyckiego, Materiały etnograficzne, W-wa 1938, c. w. 2 tys. zł.

Poz. 1397 — Pietkiewicz Cz., Polesie Rzeczyckie, Materiały etnograficzne, Część I, Kultura materjalna, Kraków 1928, c. w. 1 tys. zł.

У аўкцыёне можна таксама прыняць удзел пісьмова. У заказах, якія трэба кіраваць па адрасу: Antykwariat Naukowy, ul. Bracka 6, 31-005 Kraków, неабходна падаць нумар пазіцыі, прозвішча аўтара, загаловак і найбольшую суму грошай, якую заказчык можа заплаціць за кнігу.

Пятро Байко

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Стары Беласток — Баяры. Малюнак У. Петрука

З маёй званіцы

І ЗМУЧАНЫ, І СОН НЕ БЯРЭ

Хачу напісаць, як прамінуў дзень, адзін дзень у маім грамадскім жыцці. Заначаваў я на „Мазурах". Гэта раён Гайнаўкі. Раніцай пайшоў на станцыю ПКС. Першая перашкода — трэба перайсці цераз мокрую гліну, бо тут дарогі не ўпарадкаваныя. Другая перашкода — гэта вуліца Крывая. Яна лучыць „Мазуры" з Гайнаўкаю. Жыхары шасці блокаў і асабнякоў дзень у дзень ходзяць сюдою. Над вуліцай павісае дах недаваленага чагосьці, ні то дома, ні то барака. Сюдою ездзяць усякія і ўсяляк машыны, бо аніякіх знакаў для руху няма. Сустрэчныя машыны размінуцца не могуць, але гэта шафёраў не бянтэжыць, неяк дамаўляюцца адзін з адным.

А гэты павісаючы дах, думаю, калісьці ўпадзе на кагосьці, і добра яшчэ будзе, калі той хтосьці застанецца ў жывых... А калі глянеш на плот і на тое, што за плотам, дык валасы дубаса станавяцца пад шапкаю. Мы безнадзейна і назаўсёды прызвычаіліся да балагану і неладзі. Мы — гэта значыць, што і ўлады таксама.

Станцыя ПКС. На аўтобус у Кляшчэлі а сёмай сорак чатыры не прадаюць білетаў. Шафёр, на шчасце, удаўся чалавекам спагадлівым і культурным. Завёз ён мяне не толькі ў Кляшчэлі, але і ў Сухавольцы пасля, і паказаў дарогу ў Сакі. Такім людзям аж хочацца падзякаваць!

Гожая вёска, тыя Сухавольцы. Шырокая, асфальтаваная вуліца, без сярэднявечнай гразнюхі. І водаправод ёсць. У Сухавольцах, у Саках, і ў Залешанах.

У Саках пабываў я ў школе. Трэба было. Ціха тут і спакойна. Дзяцей мала. Рамонт. У панядзелак дзень, як кажуць, майстэрскі, таму работнікаў не відаць. Усё кінута-рынута.

Вяртаюся я ў Гайнаўку. А пятнаццатай гадзіне ўваходзіць у аўтобус нейкі хлапчук і адразу займае два месцы. Калі ў дарозе, на прыпынку ў Елянцы, уваходзіць старэйшая жанчына і просіць даць ёй сесці, той хлапчук цвёрдым голасам адганяе яе. „Занятае!" — прабасіў. Іншыя даюць месца кабеце, пажылыя людзі. А гэты хамскі пан пратрымаў месца незанятым аж да Дубічаў-Царкоўных, у якіх прысеў да яго знаёмы.

У Гайнаўцы вялікая чарга ў аптэку. Жанчыны пераважна. Яны чакаюць „гігіенічных сродкаў", перш за ўсё, відаць, ваты. Бачу знаёмага дзеяча і пытаюся: чаму гэта так? А ён кажа: транспартнікам плацяць за давоз матэрыялаў у пералічэнні на тоны, а вата надта ж лёгкая, але месца ў кузаве грузавіка шмат займае. Не аплачваецца ім. Вось так. Таму і чарга.

І далей чую гэтага дзеяча:

— Паглядзі, — кажа, — што чаўпецца ў Дэлікатэсах! Дзікая паніка наконт змены цэн...

Сапраўды, народ ашалеў. Прадаўшчыцы мокрыя ад поту, прычоскі прыліпаюць ім да ілба. Тлум хапае ўсё, што пад рукою! Алкаголь, цукар, крупу, муку. У кіёсках не купіць нават зубной пасты. Запалкі сяк-так ёсць у продажы. І газеты... Газет не бракуе, мала іх ужо чытаюць. Нікому і ў нічым не вераць людзі.

Наглядзеўшыся ўсяго гэтага за цэлы божы дзень, з шумам у галаве пайшоў я дамоў. І змучаны, і сон не бярэ.

Асот

ВЯРНУЦЦА ДА КАРЭННЯЎ

(Працяг са стар. 3)

і перабудова. Пагражае ім ліквідацыяй прывілегій, пагражае ім тым узроўнем жыцця, якім жыве народ. А яны не хочуць жыць так, як жывуць усе. Ідзе ў нас барацьба. Адбываюцца ў нас рэвалюцыйныя перамены. Пісьменнікі мусяць быць разам са звычайнымі людзьмі.

Пытанне: Беларуская мова дакацілася да краю прорвы. Адступаць далей нельга, бо далей пагібель. Ці вы не думаеце, што для беларускай мовы ў БССР ёсць усё ж такі ратунак?! Ці не думаеце, што ратунак гэты вельмі просты? Ці ж беручы пад увагу перыяд беларусізацыі, калі ў БССР гаварылі па-беларуску і сакратары партыі і прэм'еры, што дало фенаменальныя вынікі пасля соценъ гадоў жорсткай русіфікацыі і паланізацыі Беларусі, нельга меркаваць, што і сёння ўжыванне беларускай мовы і партыйнымі, і адміністрацыйнымі, і прафсаюзнымі дзеячамі радыкальна і хутка памяняла б сітуацыю?

Адказ: Бясспрэчна. Я такую думку выказваў ужо не раз і на спомненым пленуме Саюза пісьменнікаў у маі месяцы сказаў у дакладзе, што беларускую мову ў Беларусі трэба зрабіць мовай дзяржаўнай, мовай правасудства, мовай нашага парламента, мовай судоў. А як гэта ажыццявіць? Усе высокапастаўленыя асобы павінны карыстацца беларускай мовай і гэта прывядзе да вырашэння ўсіх іншых праблем, звязаных са станам беларускай культуры і беларускай навукі і асабліва са станам беларускай школы, а таксама прамысловай вытворчасці, гандлю, паслуг і г.д. Без статуса дзяржаўнасці беларуская мова не дасягне высокага прэстыжу. Прыклады тут мусяць даць першыя асобы ў краіне. Вядома, што ў свой час у нашай краіне быў узяты безразумны курс на зліццё моў, культур, нацый. Зразумела, што тут можам мець прэтэнзію і да інтэлігенцыі, і да навукоўцаў, і да пісьменнікаў, якія не далі дастатковага адпору гэтым небяспечным і нікому непатрэбным тэндэнцыям.

Пытанне: Два гады таму назад я быў у Беларускім дзяржаўным універсітэце на семінары, прысвечаным беларускаму фальклору. Прыехалі фальклярысты з многіх беларускіх навуковых цэнтраў. Ці вы ведаеце, што болей як палова з іх гаварыла не па-беларуску. Толькі падумайце, фалькларысты — сыны і дочкі беларускага народа, жывуць з беларускага слова, сустракаюцца ў сэрцы Беларусі — Мінску, у Беларускім дзяржаўным універсітэце і не ўжываюць той мовы, якая для іх з'яўляецца хлебам. Ці ж можам сабе ўявіць, скажам, рускіх фалькларыстаў, якія сустракаюцца ў Ленінградзе, Пскове ці Яраслаўлі і вядуць фалькларазнаўчыя, унутраныя — не міжнародныя, дэбаты не па-руску? Такіх вучоных, мабыць, выгналі б з любой рускай навуковай установы. А ў БДУ ніхто ім не сказаў благога слова. Ці гэта не ганьба?

Адказ: Ці ганьба? Ганьба, да!

(Працяг размовы ў наступным нумары).

Гутарыў Алесь Барскі

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

Было гэта ў глыбокую восень — людзі даўно пакончалі палявыя работы. І каровы ўжо ў хляве стаялі. Вось у такую пару жонка кажа мне:

— Паеду ў Беласток. Сястру наведаю і што-колеч куплю. Такі час, што ўсё, усё купляюць.

— А едзь, едзь. Маеш пару грошай, то разматай.

— Хто вас накорміць? — клапоціцца жонка.

— Нас карміць не трэба, мамачка. Дамо сабе рады, — адазваўся сын.

— Разумак знайшоўся. А нарыхтуе хто? Самі. Ведама, што самі. Бывайце!

— Ну, што ж, сынок, не прападзем! Так загаспадарнім, што мама ахне! Яшчэ і яе пачастуем. Сабе на поранак нашыкуем блінцоў.

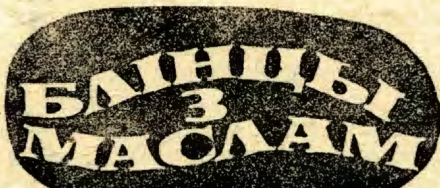
— З маслам, татку! А можа са смятанкай?

— Можа і ў смятанцы. Пальчыкі лізаць! Вечарам наставім будзільнік на пятую рана і ўстанем разам. Мусіш дапамагчы, пакуль у школу, — кажа сыну.

— Пэўна, дапамагу. Толькі вечарам, татку, фільм агледзім.

— Ну пагледзіш, пагледзіш. Толькі каб не праспаць, не будзе праблемы!

Вечарам прынёс у хату бульбу, навастрыў нож. Падрыхтаваў усё як след. Аглядаем фільм. Крыху задоўга засядзеліся. Нічога, думаю, раз можна не даспаць. Пазнавата пайшлі ў люльку. Будзільнік нас раніцай не абудзіў. Сын на пяць наставіў, а накруціць забыў. Абудзіўся — у вокнах відна. Бягом да кароў. Думаю, каб толькі з малаком паспець. Даю і сам не свой. Карова круціцца, не стаіць, як бы яе мухі кусалі. Паслаў ёй аднога. Чортаўка нагу ў вядро, малака толькі на дне засталося. Бягом да злеўні. Самаход ужо чакае, уздыхаю. Мала бракавала, і малако асталося б. Зляўнярка пытае, чаму так мала...

Я бягом у хату. Няма калі і пастаяць з аднавяскоўцамі. Сына трэба будзіць, у школу не паспее. Сынок, уставай! У школу пара!

— У школу? А блінцы, татачка?

— Блінцы, блінцы. Блінцы праспалі. Сыну, кусок хлеба і мяса, і бяжы!

— Татку, — просіць ён. — Ты хаця таўканіцы згатуй!

— Згатую, згатую. А можа і яшчэ чаго?

Ад чаго пачынаць. Каровы мычаць. Свінкі зубамі скрыгочуць. Блінцы-та ўжо прапалі. Пачну, пэўна, ад кароў. Яны — малако даюць. Пайшоў я каровы карміць. Потым да свіней. Швэндаўся, швэндаўся, аж самому кішкі марш зайгралі. Прыйшоў дахаты, сеў, задумаўся. Блінцоў не будзе, гэта пэўна. Таўканіцу гатаваць таксама часу няма. Калі буду бульбу стругаць? Лепш вазьму і ў мундзірках згатую. Можна такія з салам, і селядзец яшчэ астаўся.

Ну, а цяпер адпачну. Кухню прыбраць трэба. Невядома, калі жонка вернецца! Потым ужо паснедаю. Мятлу ў рукі і да парадку. Глянуў на гадзіннік. Зараз і адзінаццаць. Каб хаця каго не прынясло! А тут, як на злосць, хтосьці прэцца. Дзверы адчыніліся, а я знерухамеў. Паверыце, на парозе стаяла мая найдаражэйшая. Хітравата ўсміхалася, качала галоўкай, а позірк яе ўсю кухню абляцеў. Падпаў, думаю, і то на ўсёй лініі. Стаю з мятлой і дурнавата ўсміхаюся. Бразнуў мятлу з рук і з хаты.

Аказалася, жонка вярнулася так хутка, бо сястра ад'язджала ў Варшаву, таксама — штосьці купіць, бо ў Беластоку ў крамах тое, што і ў Гайнаўцы.

Цяпер, калі жонка скажа: паеду з дому, маўчу. Ведаю, гэтым бярэ мяне пад кант. А сам сябе ціха пацяшаю: не было мне калі разгарнуцца. Паказаў бы, што і наш род не горшы.

Г. Мароз

НАЧНЫ ДУХ У ПРЫБІРАЛЬНІ

— Ну, хлопцы, выплата добрая, няма чаго морду разяўляць. Гэта ж я вам так пастараўся, — сказаў кіраўнік брыгады.

Усе абступілі яго ўдзячным кругам. Шэф чакаў, што яны скажуць. Але яны нічога не казалі, саплі, задаволеныя.

Тады кіраўнік зноў узяў голас:

— Бачу, патрэбна вам падказка, так сказаць, ініцыятыва..., — і паглядзеў на ўсіх. Аднак, на іхных тварах ані ценю здагадкі. Шэфа схапіла ціхая злосць, вырачыўся ён на найменшага работніка і псыкнуў: — Бяжы да Веркі!

Хто такая Верка, нікому не трэба было тлумачыць.

Той пабег, а ўсе ўзяліся масціцца пад елкаю. Зрабілі гэта акуратна, па-лесарубску.

Потым бегалі да Веркі і іншыя, больш устойлівыя. Шэф аказаўся слабак і ён першы пакаціўся пад самюткую елку, там і захроп. Надыходзіла ноч, хто даў яшчэ рады, папоўз вобмацкам дахаты. Толькі найменшы работнік неяк трымаўся. Ён узваліў сабе шэфа на плечы і панёс яго да блізкіх блокаў, дзе была яго кватэра. Нёс цяжка, хістаючыся і падаючы. Яму часам здавалася, што аднекуль дзікі сунуцца, але гэта былі тыя сябры, што поначы паўзлі, хто і як. Час ад часу чулася нешта накшталт зубрынага рыку, але гэта не быў зубрыны: сяму-таму рабілася блага ад перапою, што здалёку далятала як не рыкам, то прынамсі лісавым брэхам...

Работнік пабаяўся валачы шэфа ў кватэру: ведаў яго жонку, у якой была тоўстая рука і мела яна адвесісты ўзмах. Было цяпло, то і засадзіў шэфа ў недаваленую пасля будовы прыбіральню на водшыбе, у якой і пакінуў.

Ад гэтага дня людзі пачалі баяцца тае руінкі, казалі: там у цёмныя ночы храпе нячыстая душа. Так і стаіць гэтая прыбіральня, ніхто не чапае яе.

А. А.

Роднае Падляшша. Быстранскі краявід. Фота Юркі Трачука.

СПАДАБАЛАСЯ ГАЛІ Ў БАЛЬНІЦЫ

Галю прывезлі карэткаю ў бальніцу. Яна ўсім гаварыла, што ёй вельмі блага: жывот баліць, і ўсё цела баліць! Галю пачалі лячыць. Спачатку парабілі ўсякія аналізы. Вынікі аказаліся добрымі. Нічога не паказвала на нейкую хваробу.

Тады Галя кажа: ныркі баляць, так баляць яны, што не ўлежаць! Ізноў парабілі аналізы. Вынікі не паказвалі на хваробу нырак.

— Вы здаровыя, мы вас выпішам дадому, — сказаў лекар на аглядзе.

Галя занаракала на боль у крыжы. Каля яе зноў забегалі. Да Галі прыйшоў сам ардынатар.

Ардынатар сказаў:

— Ні балячак на жываце, ні хворых нырак, ні застуды ў крыжы ў вас, шаноўная пані, няма. Чаму вы так моцна хочаце быць хвораю? — запытаў ардынатар, трохі жмурачы з кпінкаю вочы.

Галя змаўчала.

Назаўтра, на лекарскім аглядзе, Галя паказала палец на назе. Ён ёй баліць, бо пазногаць — даўно не абрэзаны — урос у мяса.

— Мая дарагая, — не без гневу загаварыў лекар. — Мы вас выпішам, во, зараз дамоў і вы сходзіце да хірурга, які вам ад рукі зрэжа той пазногаць і ўсё будзе добра. Вы проста не дбаеце пра сябе.

Іншыя жанчыны, якія разам з Галяю ляжалі ў тым пакоі, зайздросцілі ёй, што яна будзе выпісаная дамоў. Але Галя глядзела на іх неразумеючымі вачыма

Калі назаўтра Галю сапраўды ўжо выпісалі і медсястра прынесла ёй патрэбныя паперы ды адзенне, яна амаль не заплакала. Галі надта спадабалася ляжаць у бальніцы. Яна аж да вечара ляжала ў бальнічнай пасцелі: усё роўна як у палацы якім. Так ёй усютка падабалася тут!

Яе проста сілком выперлі з бальніцы дахаты, да сям'і.

Галя крычала на падворку:

— Усё роўна вярнуся я сюды! Не можа быць, каб не вярнулася я: прыдумаю цяпер лепшую хваробу, такую, што доўга па ляжу, пакуль разбярэцеся...

Аж дзіва было слухаць! Людзі наогул не любяць быць у бальніцы, а наша Галя, во, палюбіла. Кажа, што ўдома цяжка ёй жывецца, работы многа.

Аўрора

БАБА КАЦЯРЫНА

Баба Кацярына ўмярла. Была цэлае жыццё такая работная, шчырая да працы. Сям'я вялікая была, рабіць трэба было, карміць усіх трэба было. Некалькі гадоў ляжала, не ўставала, ногі адняло. Хацела ўмярці. Усе казала: „Хачу ўмярці ўжо. Чаму мой мяне не забірае?“. Усе гаварыла да памершага мужа, усе пыталася ў яго пра рознае. Помню, калі вялі нябожчыка аднаго вуліцай на могілкі, глядзела ў акно і прасілася: „Вазьміце і мяне, закапайце, нашто мне ляжаць усе“.

І наступіў вылеў і два дні дыхала цяжка, цяжка. Моцна хацела ўсе трымаць дачку за руку і так моцна сціскала яе. Ужо не гаварыла і не рухалася. І так заснула як бы. Адыйшла. Было ёй 96 гадоў. **(Ад Міхалова)**

ГАРЭЛКА — ЧАРТОЎСКІ НАПІТАК

Адзін дзядок з Плёскаў памалу хадзіў. Напіўся неяк і зайшоў не да Плёскаў, ідучы з прыпынку на шашы, але аж на прыпынак у Зубаве, мінуўшы вёску Плёскі. І калі апрытомнеў там, то расказваў усім, што ён сюды прыйшоў, бо яго прывёў адзін хлопец, які ўвесь час ішоў спераду.

Адна жонка ад свайго мужыка-п'яніцы хавала гарэлку ўсюды. А ён усё знаходзіў. Думала яна, думала, урэшце знайшла захаванку — закапала ў гародчыку. І думаеце? Таксама знайшоў. Як жа — чорт памог. **(Ад Плёскаў).**

КАЎТУН

Што такое каўтун? Сплеценае, збітае валоссе. Пэплях такі вісіць. У дарослых быў і ў дзяцей. Трымалі яго на галаве да часу, да пары. О, ад галавы ўжо адрос, казалі, лечыць можна. Падпальвалі свечкамі, так лечылі.

— Адчапіся, то ўсё забабоны! Такая дзядзіна Настуся была. У яе і каўтуны былі і ўсё іншае было. Яна і прусы выцягала. Як? Як? За вусы выцягала. На вуліцу, і то да зыходу сонца, бо інакш не памагло б. То так тыя прусы выцягала, каб выцягнуць хваробу з хаты. Як выцягала? З унучкай сваёй Ганнай бралі прусы за вусы, яны ж маюць вусіска, і цягнулі. Ха-ха! Ой хлопцы, бывала, смяяліся, смяяліся.

А з тымі прусамі то смешна было. Бывала, кураняткі як павылазяць, так і бегаюць за тымі прусамі. Дзюб-дзюб і няма. Куры любілі іх есці. Трубы мы рабілі такія з кары, клалі ў іх троху бульбы ці хлеба. Налезе туды, бывала, столькі тых прусаў, што як хутка выцягнеш на двор, то накорміш усіх курэй.

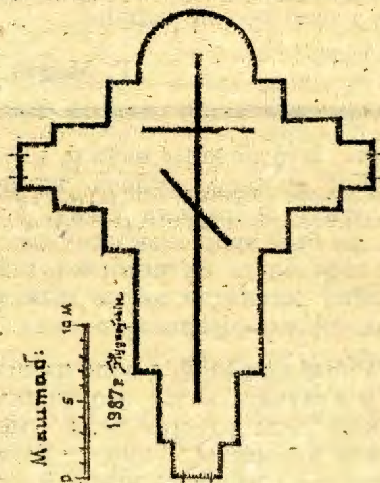
Настуся, то жонка дзядзькі Івана, брата твайго дзеда Мікіты. Дзядзька Іван то нібы і разумны быў, ікону насіў на святок. Але тых забабонаў то ў яго было хоць адбаўляй. І так ён у іх верыў. То ж калісь запалкаў не было. Агонь у чарапочку пазычалі адзін ад аднаго. А ён, дзядзька, у такі забабон верыў, што перад заворваннем ці перад засейваннем нельга пазычаць агонь. І не пазычыў маёй маме нават маленькага вугольчыку, бо яшчэ не засеяў. **(Ад Пушчы Белавежскай).** **(вв)**

ЦАРКВА Ў РЫБАЛАХ

Даўней вёска Рыбалы ляжала больш на поўдзень, да ракі Нарвы, у месцы, дзе цяпер расцягваецца ўрочышча, званае Царковіска. Жыхары яе займаліся рыбалоўляй. У час „валочнай меры“ (1556) іх перасялілі на новае месца і вёску назвалі Антонавічы. Новая назва, якая выступае ў дакументах XVI і XVII ст.ст., не прыжылася сярод людзей.

Асобныя часткі цяперашняй вёскі Рыбалы маюць назвы: Кунэць, Вульшына, Новосёлкі, Паўлоўска гуліца і частка, якая вырасла ў апошні час — сельскагаспадарчы камбінат (Курнікі).

У люстрацыі Падляшскага ваяводства з 1570 г. запісана, што царква ў новай вёсцы атрымала ва ўладанне 2 валокі зямлі, вольнай ад падаткаў. Інфармацыю пра царкву падаюць таксама люстрацыі з 1602 і 1626 г.г. У рэестры пагалоўнага (форма падатку) з 1676 г. названы „святчэннік з жонкай і яго чэлядзь“. У візітах дэкана ў г.г. 1751, 1763, 1764 падаецца дакладнае апісанне тадышняй царквы ў Рыбалах. Яна была драўляная, ашаляваная, накрытая гонтамі, з вежай, крытай бляхай. Візітацыя з 1795 г. інфармуе, што на кошт прыхаджан пабудавана „новая прыгожая святыня“ ў кшталце васьмівугольніка на моцным цагляным фундаменце, гэбляваная, вялікая, накрытая дахоўкай, з высокай вежай над уваходам. Названы аўтар праекта — Шэрынг.

План царквы. Мал. Б. Рудкоўскіна

Царква ў Рыбалах. Мал. Евы Мільчарскай.

У 1847-49 г.г. царква была адрамантавана, але зноў у 1873 г. яе разабралі і з яе дрэва разам з дрэвам раней разабранай царквы ў Кажанах пабудавалі могільнікавую капліцу св. Юрыя, якая датрывала да нашых дзён. („Ніва“ 1988, № 17).

А на месцы старой царквы ў г.г. 1874-1879 пабудавалі новую мураваную царкву. Яе пасвяцчэнне адбылося на трэці дзень Тройцы 22 мая 1879 г. і далі ёй імя св. Мучанікаў і бессярэбранікаў Кузьмы і Дзямяна. Царкву абгарадзілі плотам з камення, а ў 1906 годзе пабудавалі прыхадскі дом.

Да I сусветнай вайны царква атрымала багатыя дары, у гадах 1924-27 была прыгожа адрамантавана. Пасля II сусветнай вайны царкву ўзбагаціла прыгожая паліхромія, выкананая Уладзімірам Васілевічам у гадах 1944-46. У 1951 г. прыхаджане зафундавалі царкве звон, які важыць 662 кг. Зноў была рамантавана ў 1968 годзе. На юбілей стагоддзя высвяшчэння царквы ў 1979, 1980 гадах адбыліся тут вялікія ўрачыстасці з удзелам высокіх царкоўных гасцей. Рашэннем ваяводскага кансерватара забыткаў у Беластоку ад 30.XII.1987 царква Кузьмы і Дзямяна ў Рыбалах была ўпісана ў рэестр помнікаў культуры Беластоцкага ваяводства з нумарам 687.

Р. С.

НА БЕЛАРУСКУЮ ТЭМУ

Адным з прыгажэйшых праяваў багатай культурнай дзейнасці Ваяводскага дома культуры ў Беластоку з'яўляецца выдавецкая дзейнасць. Апрача паэтычных зборнікаў, якіх выдаюць тут каля дзесяці ў год, у тым ліку і „белавежцаў“ (Мікола Гайдук — „Ціш“, Міхась Шаховіч — „Напевы“ і ў друку зборнік Юркі Баены), пачынаючы ад 1982 года, як прадаўжэнне колішняга „Беластоцкага Культурнага Даведніка“ і пазнейшых „Здажэняў“ выпускаюць свой уласны часопіс пад загалоўкам „Дыскусія“. Пачаткова паяўляўся ён нерэгулярна як бюлетэнь, прызначаны для ўнутранага карыстання. На працягу гадоў удасканальваўся пад вопытам рэдактара Івоны Вансовіч-Шчэпаняк і зараз з'яўляецца квартальнікам, які здабыў сабе пастаянных чытачоў на прэсавым рынку нашага ваяводства. З'яўляецца ён яшчэ адным часопісам, што выдаецца ў Беластоку.

„Дыскусія“ няраз закранала справы беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы, якая сваёй традыцыяй і культурай уносіць багаты каларыт у жыццё нашай краіны, а ўжо ў асноўным паўночна-ўсходняга яе рэгіёна. Апошні нумар, які паявіўся на рынку, гэта значыць за другую чвэрць бягучага года, поўнасцю прысвечаны беларускім справам. Карыстаючыся нагодай трыццацігоддзя літаратурнага аб'яднання „Белавежа“, „Дыскусія“ зрабіла цікавы і змястоўны агляд праблем і дасягненняў беларусаў у Польшчы. Адначасова як для польскага, так і ў значнай ступені беларускага чытача гэта немалая крыніца ведаў, а ў асноўным упарадкаваны агляд творчай дзейнасці беларускай нацыянальнай меншасці ў цэласці, а не бачаны праз прызму Беларускага грамадска-культурнага таварыства, як гэта было ў звычаі. Тым больш, што частка аўтараў з'яўляецца па нацыянальнасці палякамі. Маю на думцы Эўгэніюша Шульборскага ці Яна Леанчука.

Вельмі цікавая таксама падборка тэмаў. Ахапляе яна ўсе асноўныя напрамкі творчага і культурнага жыцця і дзейнасці беларусаў у Польшчы, пачынаючы ад гісторыі, а канчаючы на сучаснасці. І так, Антон Мірановіч у публіцыстычным нарысе пад загалоўкам „Беларусы і палякі — гісторыя надзеі і расчараванняў“ звяртае ўвагу на тыя істотныя моманты ў гісторыі суседства беларусаў і палякаў, якія мелі пераломнае значэнне і няраз змянялі ўвесь ход падзей. Пачынае ён з глыбокага X стагоддзя, калі беларускія землі ўваходзілі ў склад Кіеўскай Русі, а на тэрыторыі палян нараджалася дзяржава. Вядома — гэта толькі павярхоўны агляд і сігналізацыя тэмы, але чытачу, які цікавіцца гісторыяй, будзе яна стымулам да пашырэння ведаў.

Сакрат Яновіч у артыкуле „У Беластоку — другі на свеце“ прадстаўляе гісторыю заснавання і дзейнасць „Нівы“, а таксама яе ролю ў жыцці беларусаў. Чацвёртая дзесятка, якая пайшла

Аб новым у Белавежы

Трэба сказаць праўду: доўгі час у Белавежы панаваў своеасаблівы застой, нейкая нерухавасць. Сапраўдны рэнесанс само мястэчка перажыло за апошнія пяць гадоў.

Што ж было зроблена? 7 км вуліц было адрамантавана і заасфальтавана: Броўская, Меляшкоўская, Вайцяхоўка, Вашкевіча, Мастовая. Трапінка, Падлесная, Завулак I, Завулак II (у Белавежы даўней на завулкі казалі гулачка), Спартовая, Падаляны I, Вольгі Габец, Новая.

Было пракладзена 4780 м новых тратуараў на 8 вуліцах: на Меляшкоўскай, Броўскай, Вашкевіча, Заставе, Заставе-Мост, Спартовай, Трапінцы, Вольгі Габец.

Былі пабудаваны і пазакладваны дзесяткі пропустаў і масткоў, між іншым, на рэчачцы Залатой каля Дырэкцыйнага парку пабудавана 1500 м дажджавога калектара на вуліцах.

Мадэрнізавана вулічнае асвятленне, перабудаваны энергетычныя пункты на скрыжаваннях, між іншым, на Грудкоўскай, Таваровай, Лясной, Цэнтуры, у пушчанскіх вёсках. Закончылася будова першага этапа другой энергетычнай лініі з Гайнаўкі ў Белавежу — 24 км.

Зрабіла ўрэшце Белавежа месца на вывазку смецця на вуліцы Броўскай. Каля школы падрыхтавалі пляц, дзе можна прадаваць плёны садоў і агародаў. Былі ўпарадкаваны памятныя месцы, магілы і помнікі забітых гітлераўцамі ў старой жвіроўні, ля Броўскай дарогі і на мясцовым могільніку.

Пабудаваны супрацьпажарныя басейны на вуліцы Крыжы і ў Будах (вёска), будуюцца такія ж на Падалянах і ў Тэраміснах. У Белавежы паявілася на вуліцах і ў парках дзесяткі каляровых прыгожых лавачак, вітрын, пасаджаны дэкаратыўныя дрэўцы і кусты.

Грамадскім чынам быў пабудаваны прыпынак ПКП у лясной вёсачцы Грудкі.Ляглі асфальтаваныя дарогі Буды-Чарлёнка — 6,5 км, Буды-Пагарэльцы-Белавежа — 10,5 км. У Белавежу і з Белавежы пачалі ездзіць аўтобусы — 9 курсаў, у тым ліку тры непасрэдныя з Белавежы ў Беласток. Перабудавана 4,5 км лясной дарогі з Белавежы ў бок Нараўкі. У салэцтвах Стачок, Застава, Падаляны, Пагарэльцы адрамантавана 5 км палявых дарог, дзе было трэба, закладзены пропусты.

Мадэрнізавана тэлефонная лінія — з Белавежы тэлефонны кабель пайшоў пад зямлёй. Амаль у два разы больш стала тэлефонаў у Белавежы. Пракладзены тэлефонны провад з Будаў у Тэраміскі — 2,7 км, праводзіцца тэлефон ва ўсе пушчанскія вёскі.

Дбаюць у Белавежы аб асяроддзі. У ваяводскім плане ўжо запісана пабудова гміннай ачышчальні сцёкаў і нават зроблены пачатак у гэтай важнай справе.

Плануе гміна ўвесці новы від печак для спальвання адпадкаў драўніны, якія не будуць забруджваць атмасферу.

Плануецца электрыфікацыя чыгункі ў Белавежу, таксама ўвядзенне газу, калі дойдзе ў суседнюю Гайнаўку.

Белавежа будуецца. 15 новых дамоў вырасла за гэты час і 23 гаспадарчыя будынкі. Будуюць і белавежскія прадпрыемствы. Яны збудавалі і аддалі ў карыстанне 36 кватэр: Лясны тэхнікум — 12 кватэр, Установа аховы прыроды ІБЛ — 3 кв., ВОП — 10 кв., дзяржаўнае прадшколле — 4 кв., Белавежскі нацыянальны парк — 6 кватэр.

Навінкі ў галіне гандлю. ГС пабудавала ў Белавежы прадпрыемства газіраванай вады і разлеўню піва. Прадукуецца тут мінеральная вада „Белавежская“ — смачная і чыстая.

Пралягло ў Белавежы 11 км водаправодаў. Артэзіянскія калодзежы (глыбінныя) збудаваны ў вёсках Буды і Тэраміскі, а ў Пагарэльцах будзе будавацца.

Развіваецца крыху і сельская гаспадарка. Гаспадары Пагарэльцаў і Будаў паставілі 4.500 м платоў — агароджы ад дзікіх звяроў. З дзяржаўнага фонду зямлі 60 гектараў пайшло ў рукі гаспадароў. Сярэдняя гаспадарка ў Белавежы павялічылася з 2,93 га да 3,37 га. Выраслі ўраджаі з гектара — збожжа з 22 да 30 цэнтнераў, бульбы — з 142 да 220 цэнтнераў. Пачалі сеяць у Белавежы высокаўраджайнае збожжа — пшэнжыта, пачалі кантрактаваць лён. Пабольшала авечак з 457 да 888. Белавежскія гаспадары механізуюцца. У іх цяпер, напрыклад, 66 трактараў, 10 снопавязалак, 19 капалак трактарных і 101 конных, 19 сеўнікаў і гэтак далей. Гэта ўсё добра. Але вось і кепскія з'явы: паменшала саміх гаспадарак з 450 да 396, узрос ПФЗ са 168 да 241 га (як гэтую зямлю засеяць?), паменшала кароў з 504 да 427 і свіней з 825 да 719. Белавежа стараецца развіваць сельскую гаспадарку, і гэта добра. У ёй вялікія шанцы гэтага мястэчка.

Доўга стаяў і, здавалася, зусім знішчэе будынак на „Цэнтуры“ ў Белавежы, дзе некалі знаходзіўся Дзяржаўны дом дзіцяці. Новыя ўлады ў Белавежы не дапусцілі да знішчэння, і вось канчаецца рамонт гэтага будынка. Яшчэ ў гэтым годзе тут будзе адкрыты дом для старых.

Падобна было і з будынкам прадшколля, якое згарэла многа год таму назад. Доўга стаяў гэты абгарэлы будынак. Цяпер ужо адбудаваны, працуе. А пры ім дабудаваны і кватэры для настаўнікаў. Магутна разбудоўваецца школа ў Белавежы. Два асобныя будынкі старой школы спалучаны новым цэнтральным будынкам, ужо гатовым. Школа будзе па-сучаснаму абсталявана.

Многа для дзяцей за апошнія пяць год было зроблена ў лясных вёсках Белавежскай гміны — Пагарэльцах, Тэраміснах, Будах, Чарлёнцы. Усюды тут падрыхтаваны прыгожыя пляцоўкі для дзіцячых гульняў. З даездам у школу ў Белавежу дзеці гэтых вёсачак таксама цяпер не маюць клопатаў. Праз вёскі ездзяць зручныя аўтобусы.

У галіне культуры Белавежская гміна мае вялікія планы і многія з іх ужо рэалізуюцца. Ідзе капітальны рамонт і разбудова кінатэатра „Зубр“, гміннага цэнтра культуры і гміннай бібліятэкі. У пушчанскіх вёсках павырасталі эстэтычныя вясковыя клубы з бібліятэкамі. Яны атрымалі новае абсталяванне, прылады для музычнага мастацтва і спорту.

У самой Белавежы пры ГОКу была арганізавана фоталабараторыя, лялькавы дзіцячы тэатр, вакальна-музычны калектыў — таксама дзіцячы.

На аснове белавежскіх пленераў па жывапісу арганізавана галерэя сучаснага мастацтва — гміна закупіла 14 карцін. Яны выстаўлены пакуль што ў Прыродазнаўчым музеі. Калі закончыцца пабудова ГОКу, яны будуць перанесены туды, ствараючы пастаянную галерэю сучаснага мастацтва ў Белавежы.

У Белавежы адбыўся таксама агульнапольскі фатаграфічны конкурс прыроды. Дзе ж лепшую прыроду знойдзеш?

Адраджаецца ў Белавежы і спартыўная дзейнасць. Зноў трэніруецца ЛКС „Зубр“, секцыі футбола і валейбола. Мадэрнізуецца белавежскі стадыён. У лясной вёсачцы Грудкі пабудавана „зялёная святліца“ — месца для святочнага адпачынку ўсяе гміны.

Шмат зрабілася, шмат упарадкавалася розных спраў. Белавежа выглядае ўсё прыгажэй. Чыстая, каляровая, аж хочацца падыхаць яе смалістым паветрам.

І дыхайма, пакуль існуе Белавежа і яе адвечная пушча! (вв)

ўжо гэтаму другому па велічыні (калі гаварыць пра тыраж) беларускаму тыднёвіку на свеце, дае права гаварыць аб ім як аб свайго роду школе, а ўжо прынамсі як аб крыніцы культуратворчага працэсу.

„Беларускае грамадска-культурнае таварыства“ — гэта тэкст Міхася Шаховіча, у якім аўтар дае нарыс асобных перыядаў у дзейнасці гэтай арганізацыі, якая аб'ядноўвае каля шасці тысяч членаў.

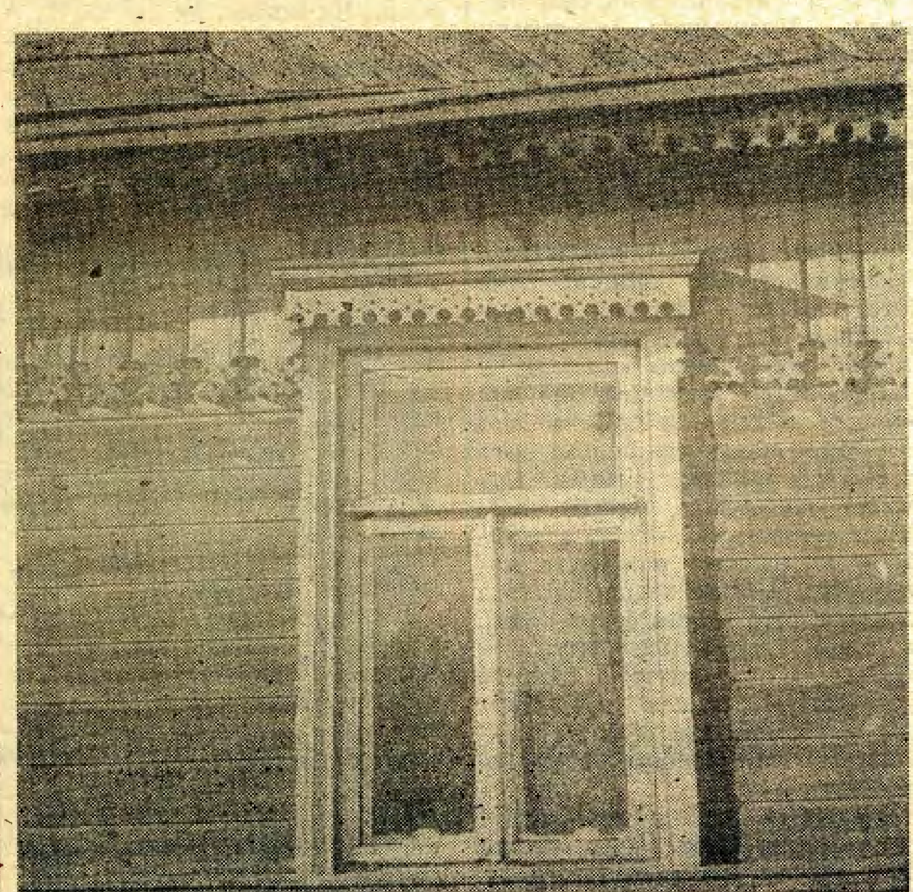
Як я ўжо ўспамінаў, нагодай да паяўлення беларускага нумара „Дыскусіі“ быў юбілей „Белавежы“. Ёй і прысвечана якраз цікавае эсэ Янкі Чыквіна пад загалоўкам „Паміж маладосцю і дарослацю“. Напісана яно вельмі культурнай мовай і з вялікім знаўствам тэмы. Аўтар не ўваходзіць у тэматычны аналіз творчасці, а прадстаўляе ўсе тыя моманты, якія мелі ўплыў на творчасць „белавежцаў“. Глядзіць аўтар на групу як на цэласць і ацэньвае яе, а не асобных аўтараў. Артыкул вельмі цікавы і шмат у чым адкрыўчы. Прыкладам умелага аналізу творчасці з'яўляецца рэцэнзія Эўгэніюша Шульборскага на зборнік Янкі Чыквіна, выдадзены ў перакладзе на польскую мову пад загалоўкам „На парозе свету“.

Ян Леанчук у „Беларускім смутку“ апісвае два дні са сваёй пабыўкі на Навагрудчыне, а дакладна на радзіме Марылі Верашчакуўны. Што засталося па гэтым вялікім няспоўненым каханні яе і Адама Міцкевіча? „Выходзячы з прыкасцельных могільнікаў, хтосьці расказвае, што ў мясцовай сярэдняй школе ніхто не ведаў пра Марылю Верашчакуўну. На пытанне адказвалі пытаннем: а хто гэта? Пра Міцкевіча ведалі толькі тое, што быў ён сябрам Пушкіна“, — чытаем.

Дадаткова да „Дыскусіі“ далучаны паэтычны аркуш з творамі „белавежцаў“. У перакладзе на польскую мову друкуюць тут: Зосю Сачко, Янку Чыквіна, Надзею Артымовіч, Сакрата Яновіча, Міхася Шаховіча, Юрку Геніюша, Янку Целушэцкага.

Квартальнік можна яшчэ купіць у сакратарыяце „Нівы“, а таксама ў Ваяводскім доме культуры пры вуліцы Кілінскага 8.

Міхась Шаховіч

Па роднай зямлі. Рэзь па дрэву. Міжваеннае дваццацігоддзе, горад Саколка.

Фота М. Гайдука.

НІНА АМЕЛЬЯНЮК
ГУТАРКІ АБ МОВЕ

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

7. Гаворкі беларуска-літоўскага пагранічча.

На тэрыторыі Віцебскай, Мінскай і Гродзенскай абласцей праходзіць рад ізаглос, якія выдзяляюць паўночназаходнюю зону. Большасць ізаглос выходзіць за межы Беларусі і працягваецца ў беларускіх гаворках на тэрыторыі Літвы. Гаворкі беларускалітоўскага пагранічча характарызуюцца цэлым комплексам моўных рыс, якія пашыраны не толькі на ўсход, але і на захад ад дзяржаўнай граніцы БССР. Да моўных асаблівасцей гэтай тэрыторыі адносяцца:

1. страта пачатковага *г*: *арох, аспадар, усь (гарох, гаспадар, гусь)*, пры захаванні прыстаўнога *г*: *гуліца, гараць (вуліца, араць)*;

2. страта *г* у інтэрвакальным становішчы (паміж двума галоснымі): *бааты, дароа (багаты, дарога)*;

3. канцавы націск у назоўніках на *-а*: *асіна, вуда, муха; асіны, вуды, мухі*;

4. канструкцыі з давальным аб'ектам, выражанага формамі асабовых займеннікаў: *мне конь падох, а нам хата магла згарэць*;

5. Словазлучэнні з родным калькасці пры дзеясловах наяўнасці: *умея песняў, ёсць ягадаў*;

6. дзеепрыслоўі ў прэдыкатыўнай функцыі ад асноў дзеясловаў закончанага трывання: *мы былі замарынаваўшы троха грыбоў, возера было высахшы, хата згарэўшы*; сустракаюцца ў такой ролі дзеепрыслоў, утвораныя ад дзеяслоўных асноў незакончанага трывання: *два мужчыны сядзеўшы, каб быў хто ішоўшы і зайшоўшы*.

„Канструкцыі такога тыпу характэрны для балтыйскіх моў і славянскіх гаворак на тэрыторыі Літвы і Латвіі, а таксама для часткі паўночнавелікарускіх гаворак. Вядомы яны польскім гаворкам на тэрыторыі Літвы і Латвіі“[1]. Такія формы выступаюць у фінскіх мовах. „У. М. Тапароў і А. М. Трубачоў гавораць аб фінскім уплыве: „Можна меркаваць, што фінскі спосаб выражэння не толькі выклікаў адпаведныя ўтварэнні ў літоўскім, латышскім і рускім дыялектах, але і спрыяў захаванню рэштак аналагічнага старажытнага індаеўрапейскага тыпу“. Прэдыкатыўныя формы на *-шы, -ўшы* ў беларускай мове і ў польскіх гаворках на тэрыторыі Віленшчыны маглі развіцца пад уплывам балтыйскіх моў“.[2];

7. лексічныя асаблівасці: *прадзяльнік* (галоўны пастух, якога апрадзяляюць, ставяць) — літ. *pradejajas* (пачынальнік, ініцыятар), *pradeti* (пачынаць); *поліц, поляц* (кавалак сала, роўны ўсёй бакавіне), — літ. *paitis* (вялікі кавалак сала); *мілта і цілта* (назвы стравы, прыгатаванай з аўса або аўсянай мукі) — літ. *miltai* (мука), *tilzti* (мокнуць, мякнуць); *пошар* (сухі зімовы корм для жывёлы) — літ. *pasaras* (корм для жывёлы); *коўш* (пасудзіна для піцця вады) — літ. *kausas* (тое ж).

У сумежных з Літвой раёнах да апошняга часу працягваецца двухмоўе, якое развіваецца ў выніку кантактавання моў. У працэсе моўнага кантакту адна мова можа перадаць свае рысы другой. Паколькі перыяд сумеснага славянска-літоўскага жыцця працяглы, запазычанне з адной мовы ў другую магло адбыцца на ўсіх узроўнях моўнай сістэмы.

У некаторых гаворках, дзе традыцыя двухмоўная не пагасла, часам цяжка высвятліць, якая мова з'яўляецца роднай мовай, таму што з малых гадоў адначасова вывучаюцца дзве мовы. У працэсе маўлення мова выбіраецца ў залежнасці ад сітуацыі: у залежнасці ад тэмы размовы, ад колькасці размаўляючых асоб, ад ступені знаёмасці ўсімі размаўляючымі абедзвюх моў і г.д.

Часта нарушаецца аўтаномія мовы і выступае змяшэнне ў тэксце разнамоўных элементаў. Яны ўзнікаюць часта як вынік перакладу простай мовы. Характэрны таксама выказванні, у якіх адначасова выступаюць двухмоўныя лексічныя дублеты, выконваючыя часта функцыю ўдакладнення сказанага. Тыповай рысай з'яўляюцца макарапісныя фразы і фразеалагічныя ўстаўкі з другой мовы.[3].

---

[1] Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак пад рэд. Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 275.

[2] Там жа, с. 275.

[3] Л. Р. Невская, Т. М. Судник, Диалектные контакы в зоне современного славянского этноязыкового пограничья, в: Славянское языкознание, Загреб-Любляна 1978.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Не думай, Сэрцайка, што я там нейкая артыстка ці мастачка. Я — звычайная працуючая інтэлігенцыя, але мой муж на 20 гадоў маладзейшы за мяне. Гэта і з'яўляецца прычынай шматлікіх уваг з боку маіх сяброў і знаёмых ды падтруньвання, што вось, маўляў, артыстка знайшлася. Але я толькі ўсміхаюся ды кажу, што мне спачуваць няма чаго, а можна толькі пазайздросціць: лепш ляжаць каля маладога і спрытнага, чым каля старога і недалужнага.

А было ўсё так. Вядома, і ў мяне як у большасці жанчын быў муж. Мой муж быў вельмі добры. Можа занадта добры, бо мыў бялізну, прыбіраў у хаце, мог падаць мне снеданне ў пасцель. Быў вельмі працавіты і кахаў мяне. Кахаў сваім ціхім непрыкметным каханнем. А я б хацела, каб гэтае каханне крычала ва ўсю моц. Ніколі на мяне не крыкнуў, барані Божа, не стукнуў (нават і тады, калі меў бы за што). Ды і ў пасцелі арлом не быў.

І тады спаткала я хлопца, які выдаўся мне паэтам. Умеў гаварыць прыгожыя словы, умеў паказаць, што мяне кахае, ну, і што там многа гаварыць, нарэшце знайшоўся нехта такі ў маім жыцці, хто ведаў, што трэба рабіць з жанчынай. І я адчула сябе шчаслівай. Шчаслівай настолькі, што праз паўгода я ўжо не жыла з мужам, а, узяўшы дачушку з сабою, перайшла жыць да гэтага маладога чалавека. Быў у яго толькі адзін недахоп, якога мне не можа дараваць маё асяроддзе: было яму на 20 год менш, чым мне. Але гэта якраз для мяне было найбольш прывабным.

У наступным годзе мы ўжо пажаніліся. Пакуль што жывем някепска. Нібы ўсё ў парадку. Але сказаць табе па шчырасці, дык пачынаю я быць усё менш шчаслівая. Мой новы муж пачынае ўсё часцей адлучацца з дому, усё часцей прабывае са сваімі сябрамі. А часамі, дык я і наогул нічога не ведаю пра яго. Альбо некуды выязджае (з кім і навошта — не ведаю), і мне тады вельмі крыўдна. Але калі вяртаецца і прытуляецца да мяне, я забываюся пра ўсё на свеце, і гэта кампенсуе мне і тое чаканне, і тыя недыскрэтныя ўвагі сяброў, і той нешчаслівы пачатак сямейнага жыцця з маім першым мужам. Як ты, Сэрцайка, думаеш, ці патрывае гэта яшчэ доўга?

Магдалена

Магдалена! Ты, відаць, жанчына недурная, калі сама ставіш пытанне: як доўга патрывае ваша супольнае жыццё? Відаць, каханне тваё было настолькі моцнае і твой новы муж адкрыў табе столькі нязведаных таямніц жыцця, што, забыўшы пра ўсё, ты разыйшлася з першым мужам і пазбавіла, фактычна, сваю дачушку бацькі. Думаю, што хоць ты і забрала дачку з сабой, твой малады муж ніколі не будзе ў стане замяніць ёй сапраўднага бацьку. Ты пайшла за голасам сэрца, не думаючы, што будзе пасля, а пра гэта ты павінна думаць і быць да гэтага падрыхтаваная. Цяжка паверыць у тое, што ваша каханне будзе існаваць заўсёды. Напэўна маладога пацягне да маладых, зрэшты, першыя сімптомы ты ўжо заўважыла сама.

Можа, калісьці, на старыя гады, калі застанешся адна, бо і дачушка выйдзе, пэўна, замуж, будзеш мець прынамсі што ўспамінаць.

Сэрцайка

ВЕР-НЕ-ВЕР

Астронку, як гэта добра, што ты ізноў паявіўся ў „Ніве“. Будзеш разгадваць нам сны. А то насніцца, бывала, усякай-усячыны, а і страшэнныя сны бываюць. Прачнешся, са страху заснуць не зможаш, ды й удзень, як цені, валакуцца яны, спакою не даюць. І думай думушку, што яны прадвяшчаюць! А цяпер, калі ты ў „Ніве“, разгадай жа як мага хутчэй мае сны.

А снілася такое. Быццам бы я недзе на забаве, танцую. Але што дзіўна, танцую не з хлопцам, а з дзяўчынай з суседняй вёскі, што калісьці ў школе разам вучыліся. Ды яна мае тое ж імя і прозвішча, што і я. Мяне непакоіць вельмі, што я была ў чорнай сукенцы. Сукенка пашытая з чорнага, лёгкага матэрыялу, як бы з жаржэту ці нейкага падобнага матэрыялу. Але не ведаю, як гэта сталася, што я ўжо без сукенкі, а толькі ў кашульцы ружовага колеру. І не танцую, а стаю і гляджу, як іншыя танцуюць. Ды непакоюся, дзе ж мая сукенка?! Дзе я яе згубіла? Так і не знайшла я яе.

І яшчэ маёй цётцы сніўся сон. У яе памёр муж. Ужо стары быў, але яна яго вельмі шкадуе. Жыццё пражылі вельмі згодна, так, як кажа цёця, ніякуткага прыкрага ўспаміну па ім не засталося. Кажа: аднойчы вечарам сяджу я ў хаце і такі жаль мяне агарнуў, я моцна плакала і ўрэшце заснула. І ўва сне бачу мужа, такі, як ляжаў у труне, як толькі на покуці яго палажылі. Як жывы, як бы спаў... А на яго вада ліецца. Вады штораз больш і больш, яна чысцюсенькая, урэшце ўсяго яго заняла. Я стала моцна крычаць са страху, што ён утопіцца. І гэты мой крык мяне разбудзіў. Астроне, будзь ласкаў, разгадай гэтыя сны!

Галіна

Галіна! На жаль, не магу цябе занадта пацешыць. Твой сон пра той танец на забаве ў чорнай сукенцы не абазначае, праўда, ніякай смерці, аднак жа і не надта добры. Чакае цябе нейкая дарэмная праца, з якой не будзеш мець прыбытку. Нешта сведчыць аб тым, што будзеш мець фінансавыя клопаты. Бачыш жа, ты ж танцавала, а пасля зняла сукенку.

Што датычыць сну тваёй цёткі, дык тут справа даволі складаная. Наогул, калі сніцца вада чыстая і празрыстая, абазначае гэта добрую славу, поспех, дабрабыт. Калі ж вада была б мутная, брудная і цёмная — абазначала б гэта нейкую крыўду, смутак ці плёткі. Вада, якая лілася на твайго дзядзьку, была, як пішаш, чысцюсенькая. Значыць, цётцы тваёй прысніўся добры сон. Тым больш, што сніўся ёй нябожчык — муж.

Астрон

ЛІТОЎСКІЯ ЗРАЗЫ

На паўтара кілаграма ялавічыны трэба ўзяць 2 цыбуліны, 20 дэкаў чорнага жытняга хлеба, 1 яйка, 20 дэкаў лою ці саланіны, 1,5 лыжкі масла, 2 шклянкі булёну, соль, перац.

Мяса на зразы парэзаць на вялікія, але тонкія кавалкі, моцна разбіць, пасаліць, пасыпаць перцам і так пакінуць на 15 мінут.

Пасечаную цыбулю падсмажыць на масле, перамяшаць яе з пакрышаным хлебам, убіць у гэта 1 яйка і перамяшаць. Так падрыхтаваную масу класці на кавалкі мяса, скручваць зразы і абвязваць ніткай.

Растапіць лой або саланіну, вылавіць скваркі і выкарыстаць іх для іншай мэты. Зразы палажыць на тлушч і тушыць пад крышкай на невялікім агні. Калі зразы падсмажацца, даліць у пасуду крыху булёну і ўкінуць кавалак масла.

ГУСКА, ФАРШЫРАВАНАЯ БАЧКОМ.

На 1 гуску бярэм прыправы: перац, лаўровы лісток, кмен, соль.

На фарш: 10 дэкаў вэнджанага бачку, 30 дэкаў пячонкі, 2 цэлыя яйкі, 2 жаўткі, 20 дэкаў масла, 1-2 кавалкі булкі, 3 цыбуліны, зеляніну пятрушкі, зубок часнаку, майранак, соль, перац.

Вэнджаны бачок і адвараную пячонку прапусціць праз мясарубку. Дадаць падсмажаную на масле цыбулю, намочаную і выціснутую булку, яйкі, жаўткі, пасечаную зеляніну пятрушкі, сцерты часнок, перац і соль. Усё вельмі добра перамяшаць.

Ачышчаную, памытую гуску націраем соллю, змешанаю з расцертымі прыправамі. Кладзем у гуску фарш і зашываем. Пячы гуску гадзіны дзве ў вельмі гарачай духоўцы, паліваючы соусам.

Падаем гуску з варанай ці печанай бульбай.

ХЛЕБНЫ СУП З ВІНОМ

На 20 дэкаў чорнага хлеба трэба ўзяць 1 лыжку масла, 2 шклянкі чырвонага сталовага віна, 3 жаўткі, булён на ялавічыне.

З чорнага хлеба выняць мякіш і расцерці яго з маслам на густую масу. Атрыманай масай заправіць булён, звараны з ялавічыны. Тады працадзіць праз сіта, а падаючы на стол, уліць віно.

Калі хочам, каб суп быў цямнейшы і гусцейшы, працадзіўшы яго, трэба дадаць жаўток. Запраўлены жаўтком суп падагрэць, але не кіпяціць, а толькі памешваць энергічна венічкам для збівання пены. У канцы дадаць віно.

Гаспадыня

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

БЕЛАРУСКАЯ КАЗКА

Хадзіў па лузе конь.

Ідзе леў.

— Ідзі за мною! — загадаў леў.

— А чаго я пайду? — пытае конь.

— Як смееш ты размаўляць так са мною? — крыкнуў грозна леў. — Ці не ведаеш, хто я? Я — звер над звярамі. Я галодны і хачу цябе з'есці.

— Э, — кажа конь, — не тыя цяпер часы, што хто каго нагне, той таго наб'е.

— Ты асмельваешся думаць, што я слабейшы за цябе?

— Я ў гэтым ўпэўнены, — кажа конь.

— Давай прабаваць сілу.

Ляжаў на лузе камень.

— Хадзі сюды, — кажа конь.

Падышлі да каменя.

— Ты можаш так стукнуць па гэтым камені, каб з яго іскры пасыпаліся?

Драпануў леў лапаю па камені — кіпцюры паламаў.

— Эх, леў, леў! А яшчэ называеш сябе звяром над звярамі. Глядзі, як я стукну.

У каня на нагах былі сталёвыя падковы.

Стукнуў конь капытом па камені, іскры так і ўзвіліся.

Спалохаўся леў, кінуўся ён назад у лес. Бяжыць не аглядаецца.

— Куды бяжыш, леў? — пытае яго воўк.

Сказаў леў ваўку, якога страшнага звера ён спаткаў.

— І ты яго збаяўся? — пытае воўк. — Эх, каб ён мне папаўся, я хутка з ім справіўся б. Толькі пакажы мне яго.

Узяў леў ваўка ў пярэднія лапы, сам на заднія стаў.

— Глядзі!

Льву здавалася, што ён памаленьку ваўка трымаў, а ў таго косці хруснулі і дух выскачыў вон.

— Ну, што, бачыш?

Нічога не адказвае воўк.

— Што ж ты маўчыш?

Апусціў леў ваўка на зямлю, бачыць — не дыхае воўк.

— Эх ты, хвалько, толькі ўбачыў яго і то самлеў. А я прабаваў з ім сілу!

Кінуў леў ваўка, а сам далей пабег.

Сябры „Зоркі" з Кляшчэляў. Фота Я. Чэрнякевіч.

Уладзімір Дубоўка

ПРА СПАДЧЫНУ ДАЛЁКІХ ПРОДКАЎ

Пачатак у папярэднім нумары

Багата ў нашай супольнай з ім працы было падобных выпадкаў, але не менш цікава і тое, як мы з ім пачыналі сваю штодзённую работу.

Першыя дні я крыху непакоіўся. Прыходзім мы на сваю рабочую пляцоўку. Усе да аднаго становяцца адразу працаваць, а мы... мы пачынаем вастрыць усе інструменты: жалезкі ад фуганкаў, фальцовак, стамескі.

— Сяргей Аляксандравіч! Пакіньма! Бачыш, колькі сябры зрабілі?

— Няхай робяць, няхай! Яны свае рукі панабіваюць. Ды і якасць іхняе работы будзе несамавітая. А мы з табой іх здагонім і абгонім.

Так і было. Наш інструмент толькі спяваў, калі мы пускалі яго ў поўны ход. Да абеду мы сапраўды абганялі сваіх суседзяў... А яны гневаліся.

— Што з імі раўняцца?! У іх жалезкі лепшыя!

А жалезкі тыя — з аднае фабрыкі...

У сваёй далейшай працы часам падсвядома выкарыстоўваў я падобныя парады, назіранні і не толькі ў сталярнай справе, а і ў розных іншых, як, напрыклад, у мулярскай...

АСІПАВЫЯ ДРОВЫ

А яшчэ вось як народная дасціпнасць дапамагла нам пазбавіцца дужа непрыемнай аперацыі: у нядаўна адрамантаванай кватэры зімою здымаць жалезную трубу, якая злучала нашу галандачку з комінам у сусед-

(Праціг на стар. 10)

Удзельніца конкурсу беларускай песні для школьнікаў Крыся Якімюк з Чыжоў. Да конкурсу яе рыхтавала настаўніца Ніна Аламюк.

Фота Я. Чэрнякевіч.

Ніл Гілевіч

ЗАЙЧЫК — УЦЯКАЙЧЫК

Заканчэнне.

Пачатак у папярэднім нумары.

Паехала ў нядзелю
Уся сям'я у госці,
Забыўшы прызапасіць
Для шарака яды.
Шарак адзін застаўся
І цэлы дзень у хаце
Скакаў-скакаў галодны
І нарабіў бяды.

Калі дадому ўранку
Вярнуліся назаўтра —
Страшэнны крык і лямант
Бабуля падняла:
Любімыя вазоны
Ушчэнт паабгрызаны!
Правіннасць шаракова
Усім відаць была.

І чуе тут Сяргейка —
Бабулі кажа бацька:
— За гэтае злачынства
Ён знойдзе кару ў нас.
Калі такі свавольнік —
Прадам яго, і толькі!
На рынак паслязаўтра
Збіраюся якраз...

Увесь той дзень прыціхлы,
Маўклівы быў Сяргейка —
Як быццам нейкі клопат
Адолеў хлапчука.
А вечарам у хаце
Адкрылася прапажа —
Знік зайчык-уцякайчык!
Не стала шарака!

Усе куткі-закуткі
Агледзела бабуля,
І ў сенцах, і ў бакоўцы
Праверыла сама.
І тут заплакаў раптам,
Не вытрымаў Сяргейка,
Уткнуўся бацьку ў грудзі:
— Яго ўжо ў нас няма!..

Уцёк... Пабег у поле...
Яшчэ перад абедам...
Спалохаўся ён надта,
Што прадасі яго...
Тады ўсміхнуўся бацька
Шырока, добра, ветла
І ласкава прамовіў
Да хітруна свайго:

— Ну, а чаго ж ты плачаш?
Уцёк —
няхай гуляе!
Яму на волі ў полі,
Напэўна будзе лепш.
Я радуюся нават
І на цябе не маю
Ані крупінкі злосці.
Дарэмна слёзы льеш!

А слёз тых і няма ўжо —
Адразу ж суняліся,
І вейкі ўміг абсохлі,
І вочы зіхацяць.
І так сардэчна, моцна
Сын з бацькам абняліся,
Што ў момант той ніхто іх
Не здолеў бы разняць.

ПАЗНАЕМ ПРЫРОДУ

РАСЛІННАСЦЬ АДРЭЗКА РАКІ БЕЛАЙ У БЕЛЬСКУ.

Мал. 1. Стрэлкаліст. Мал. 2. Плюшчай. Мал. 3. Эладэя. Мал. 4. Раска.

Маляваў інж. Барыслаў Рудкоўскін

АДПАЧЫВАЛІ Ў БЕЛЬСКУ

На адпачынак у Бельск прыязджалі дзеці з пачатковых школ з Катавіцкага і Сувальскага ваяводстваў. Было іх 123. Жылі ў інтэрнаце сельскагаспадарчых школ.

Добрыя тут былі ўмовы адпачынку, багатая праграма з цікавымі мерапрыемствамі. Многа часу дзеці прысвячалі спартыўным гульням на пляцоўцы і пры тэнісным стале. Ездзілі на экскурсіі ў Беласток і Белавежу, цешыліся хараством нашай зямлі.

Гулялі па Бельску, хадзілі ў лес па ягады. Цікавымі былі ў іх лагеры Дзень спорту і Дзень лінгвіста. Падабалася і сяброўскае вогнішча. Былі сустрэчы з цікавымі людзьмі, конкурсы і іншыя цікавыя заняткі.

Паехалі дзеці ў свае мясцовасці з багатым запасам летніх уражанняў.

Андрэй Гаўрылюк

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

БССР, 220064, г. Мінск-64, вул. Ландэра, 52, кв. 424. Таня Доўнар. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 7, к. 3, кв. 1-А. Таня Голешава. 8 клас.

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты-14, ул. Баррикадная, 4, кв. 83. Дегальцевой Гале.

* * *

БССР, 220047, г. Мінск, вул. Несцерава 88, корпус 1, кв. 4. Жарлікавай Лене. 5 клас.

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты, ул. Рощевой, 68. Гончаровой Ирине. 4 клас.

* * *

СССР, Коми АССР, г. Усинск, ул. Парковая, 11, кв. 10. Мироновой Лене. 5 клас.

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты-1, ул. Баррикадная, 4, кв. 12. Дмитриенко Диме. 5 клас.

* * *

СССР, 346514, Ростовская обл., г. Шахты, ул. Балтийская, 11а. Ветлужских Евгении. 6 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 9, к. 1, кв.36, Валянціна Ramірэз. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 9, кв. 90. Саша Івашкевіч. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 10, кв. 64. Таня Осіпава. 5 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 15, кв. 46. Алёша Данільчык. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Купрыянава, 5, кв. 62. Віталік Ляшкевіч. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 7, к. 1, кв. 14. Вова Бурдыка. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Хмялеўскага, 36, кв. 4. Сяргей Міхайленка. 7 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 82, кв. 88. Аляксей Кузняцоў. 7 клас.

ПАГЛЫБЛЯЙ СВАЕ ВЕДЫ

АГАРОДЖА З ЗАПАХАЎ

Вядома, колькі шкоды прыносяць сельскай гаспадарцы лясныя дзікія звяры. Як бараніць збожжа, бульбу паблізу лясоў ад ласёў, аленяў, зуброў ці дзікоў? Літоўскія вучоныя знайшлі на гэта даволі цікавы спосаб. Яны стварылі рэчывы, пах якіх адстрашае дзікіх звяроў. Прэпарат вырабляецца з адпадкаў цэлюлозная прамысловасці. Ён бясшкодны для чалавека і звера, але звяры абыходзяць незнаёмыя запахі здалёк. Можа і ў нас паявяцца ў продажы падобныя прэпараты?

ГАЛОЎНЫ ПАСАЖЫР

Статыстыка паказвае, што ў Польшчы аўтобусы ПКС перавозяць два разы больш пасажыраў, чым паязды. Кожны статыстычны жыхар Польшчы ездзіць аўтобусам 66 разоў у год.

А галоўным пасажырам ПКП з'яўляецца вугаль. Перавозы вугалю складаюць аж трэцюю частку ўсіх грузаў чыгункі.

САЛЁНЫЯ ПАМІДОРЫ

Амерыканскі агароднік знайшоў спосаб, каб вырошчваць адразу пасоленыя памідоры. Дзякуючы адпаведнай мяшанцы ўгнаенняў агародніку ўдалося выгадаваць гатунак вельмі прыгожых памідораў, якія маюць смак падсоленых.

ЦЯЖЭЙШЫ І МЕНШЫ

На працягу дня вага цела дарослага чалавека павялічваецца: у мужчын на 1,5 кілаграма, а ў жанчын — на 1,2 кг. Узрост у гэты час абніжаецца. У сярэднім узрост чалавека вечарам бывае меншы на 1—2 см. У час начнога адпачынку вага і ўзрост вяртаюцца да нормы.

ХТО СІЛЬНЕЙШЫ?

Слон, прапарцыянальна да вагі свайго цела, значна слабейшы ад чалавека. Чалавек можа падняць другога чалавека, а слон ніколі не падніме другога слана.

ВЕЛАСІПЕДЫ З ПЛАСТМАСЫ

У Швецыі ўжо зроблены першыя веласіпеды амаль выключна з пластмасы. Са штучнага рэчыва зроблены і рама, і ланцуг, і педалі, і руль, і нават колы. Выкарыстаны метал склаў толькі 1 працэнт вагі ўсяго веласіпеда.

СЭРЦА

Сэрца — гэта матор чалавечага арганізму. Працуе з хуткасцю 70 удараў у мінуту і перапампоўвае ў дзень каля 10.000 літраў крыві. Скурч наступае каля 100.000 разоў у дзень. Мае велічыню кулака і важыць у сярэднім каля 300 грамаў. У людзей, якія вядуць седзячы спосаб жыцця, сэрца меншае, чым у тых, хто больш знаходзіцца ў руху.

ЛЁГКІЯ

У час удыху чалавек уцягвае ў лёгкія 1/2 літра паветра. На працягу дня выкарыстоўваем больш 20.000 літраў. Хуткасць дыхання залежыць ад узросту чалавека. Немаўлятка дыхае раз у секунду, у 15 год — 18 разоў у мінуту.

Опія Іаселіяні

СІНЯЯ ПТУШКА

Каля вінаградніка стаяла бочка з сіняй фарбай.

Сарока ўпала ў бочку і, выскачыўшы, убачыла, што пер'е у яе зрабілася зусім сіняе.

— Ай, ай! — заверашчала Сарока. — Якое шчасце! Я з чорна-белай зрабілася сіняй!

Лётае так па лесе, пераскакае з дрэва на дрэва і крычыць:

— Паглядзіце на мяне! Я птушка шчасця! Я Сіняя птушка!

Людзі ўсё жыццё стараліся злавіць Сінюю птушку, але і так не змаглі злавіць. А тут вось яна, сядзіць на галіне. Цуд, і толькі!

Расставілі сілкі, злавілі. Ад радасці не ведаюць, што рабіць — шчасце ў рукі трапіла! Пасадзілі птушку ў прыгожую клетку. Даглядаюць за ёю, кормяць, пояць. І чакаюць вялікай удачы, незвычайнага шчасця...

А яго як не было, так і няма.

Так... Відаць, немагчыма злавіць шчасце ды пасадзіць яго ў клетку.

Калі б на свеце і сапраўды вадзілася Сіняя птушка, у клетцы яна пачарнела б і ператварылася б у сароку.

З грузінскага.

(Працяг са стар. 9)

ПРА СПАДЧЫНУ ДАЛЁКІХ ПРОДКАЎ

 няй кватэры. Справа ў тым, што трубу запоўніла сажа, нават дым не праходзіў.

Суседка, Кацярына Пятроўна, пачуўшы тое, кажа:

— Не слухайце муляроў, не трэба нічога разбіраць ды ў кватэры бруд разводзіць. Вазьміце бярэмца сухіх асінавых дроў ды прапаліце імі ў печы.

Спачатку мы з жонкай падумалі, што наша суседка жартуе, бо яна была кабета вясёлая, жыццярадасная. Я, на ўсякі выпадак, запытаўся ў яе:

— А ці не падобна ваша парада, Кацярына Пятроўна, да той, якую мне, малому, давалі, калі я меўся зайцоў лавіць: вазьмі, маўляў, драбочак солі і ўсыпь зайцу на хвост, заяц адразу і сядзе...

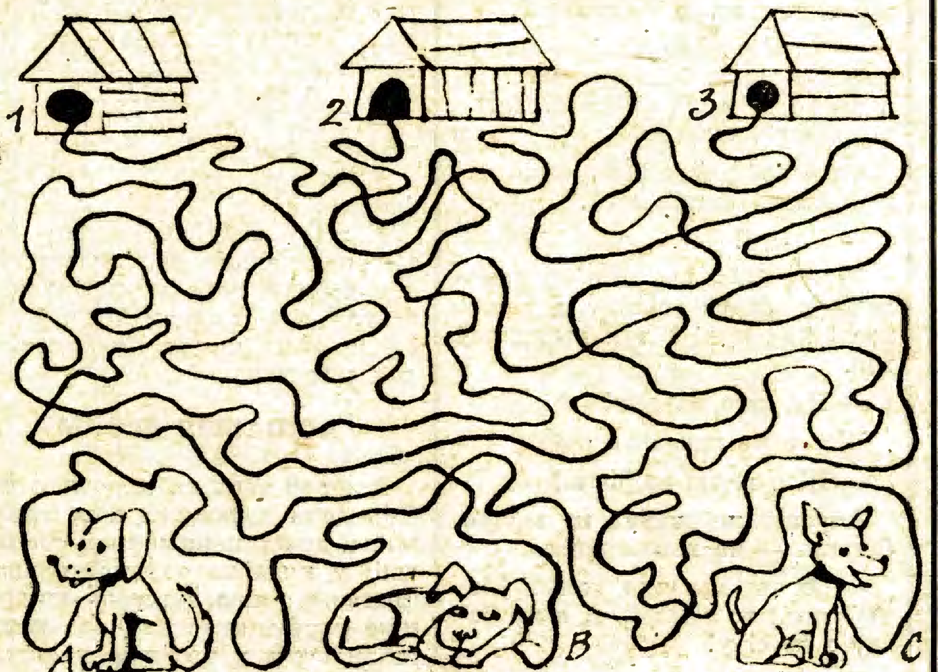
— Ды што вы, — кажа, — якія жарты! Пойдзем, я памагу вам і бервяно асінавае распілаваць.

Падрыхтавалі мы ўсё. Прынёс я бярэмца дроў. Распалілі. І што б вы думалі: як пачало гудзець, як пачало паласць, дык мы і не дазналіся, куды тая сажа знікла, так добра пачысціла трубу.

У далейшым, дзе б мы ні жылі, рыхтуючы паліва для зімы, я заўсёды клаў асобна маленькую кладнічку сухіх асінавых дроў і прапальваў імі печ не менш аднаго разу на месяц, не чакаючы таго, пакуль сажа запоўніць увесь комін...

(З кнігі „Пялёсткі")

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Адгадай, які сабачка ў якой будцы жыве.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1 „Зорка".

Piątek 30 IX — 8.05 Fiz. kl. VIII. 8.35 Domowe przedszkole. 9.00 DT — Wiad. 9.10 Studio Olimpijskie — Seul 88. 15.30 Studio Olimpijskie — Seul 88. 16.45 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.50 Dla dzieci: Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Intersygnał. 18.00 Z czego śmieją się Anglicy — pr. rozrywkowy. 18.30 Film dok. 18.50 Dobranoc. 19.00 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.00 Tel. Teatr Rozmaitości: „Dwanaście krzeseł" (1) „Brylanty Kławdii Iwanowny". 21.15 Czas — mag. publ. 21.45 Studio Olimpijskie — Seul 88. 23.45 DT — Komentarze.

Sobota 1 X — 1.55 Studio Olimpijskie — Seul 88. 8.05 Pr. dnia. 8.10 Tydzień na działce. 8.40 Piłkarska kadra czeka. 8.55 Pr. dnia. 9.00 DT — Wiadomości. 9.10 Studio Olimpijskie — Seul 88. 16.45 Pr. sobotni. 16.50 Los. D. Lotka. 17.00 Jutro „Polagra". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Za wielkim murem" — tel. film dok. 18.10 Flesz — mag. muzyczny. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 „100 karabinów" — film USA. 21.45 Tydzień w polityce. 21.55 Studio Olimpijskie — Seul 88. 23.45 DT — Wiadomości.

Niedziela 2 X — 1.55 Studio Olimpijskie — Seul 88. 7.25 Wszechnica rodziny wiejskiej. 8.00 Po gospodarsku. 8.20 Tydzień. 9.00 DT — Wiadomości. 9.05 Pr. dnia. 9.10 Studio Olimpijskie — Seul 88. 12.15 Kraj za miastem. 12.45 Teatr dla dzieci: A. Swierszczyńska — „Pan Twardowski". 13.50 Tel. Koncert Życzeń. 14.40 Marek Sierocki zaprasza. 15.10 „W kamiennym kręgu" (26 i 27) — serial brazyl. 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 „Od Picadora do Zaleszczyk" — „Pierwszy spokojny oddech poezji" (1). 18.40 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Komediantka" (9 — ostatni) — serial TP. 20.55 Siedem dni na świecie. 21.05 Tel. film dok. „Józef Kuropieska — Wspomnienia oficera sztabu". 22.00 Studio Olimpijskie — Seul 88. 24.00 DT — Wiadomości.

Poniedziałek 3 X — 13.30 TTR — s. I Nasze spotkania: Jak uczyć się w TTR. 14.00 TTR — s. I Hist. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiadomości. 16.25 Luz — pr. nastolatków. 17.15 Teleexpress. 17.30 Prosty rachunek. 17.40 Studio Sport. 18.30 Laboratorium. 18.50 Telespotkania. 19.10 10 minut — pr. publ. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 Teatr TV: Aleksander Gelman — „Ławeczka". 21.30 Dylematy. 22.00 Jazz Jamboree 87. 22.30 Rozmyślania prof. Mariana Stępnia. 22.40 DT — Komentarze.

Wtorek 4 X — 8.05 Hist. kl. V. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 DT — Reforma gosp. 9.40 „Złote obrączki" (10) — serial hiszp. 10.40 Domator. 12.00 Hist. kl. IV lic. 12.50 Chem. kl. VIII. 13.30 TTR — s. III Nasze spotkania. 14.00 TTR — s. III Hist. 15.30 Kim być — pr. dla 15-latków. 16.00 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.05 Wspólna Polska, wspólne sprawy. 16.25 Scena TDC przedstawia: ZEZ — zespół taneczno-wokalny. 16.50 Dla dzieci: Cojak. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Polonia Restituta" (6) — serial pol. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 19.10 10 minut — pr. publ. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Złote obrączki" (10) — serial hiszp. 21.05 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.30 Recital Danuty Stankiewicz. 21.55 Kontakty. 22.25 DT — Komentarze.

Sroda 5 X — 8.05 Geogr. kl. VIII. 8.35 Domator. 8.40 Domator — Szkoła dla rodziców. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Zwariowana dziedziczka" — węg. film fab. 11.10 Muzyka, kl. II. 12.00 Chem. kl. VII. 13.30 TTR — s. I Mat. 14.00 TTR — s. I J. pol. 15.20 NURT. 15.50 Pr. dnia i DT — Wiad. 15.55 Los. Ex. Lotka i Super Lotka. 16.05 Bariery. 16.25 Tik-Tak. 17.00 Studio Sport — Puchar Europy w piłce nożnej, w przerwie: 17.45 Teleexpress. 18.50 Sejmowe spotkania. 19.10 10 minut — pr. publ. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Sport — Puchar Europy w piłce nożnej, w przerwie: 20.45 Jutro, pojutrze, za tydzień. 21.45 Klub międzynarodowy. 22.15 Tel. Informator Wydawniczy. 22.40 DT — Komentarze.

Czwartek 6 X — 8.05 Hist. kl. I lic. 8.35 Domator. 8.50 Domowe przedszkole. 9.15 DT — Wiad. 9.25 „Bergerac" (5) — serial ang. 10.15 Domator. 11.10 Przysposobienie obronne, kl. VIII—I lic. 12.00 Biol. kl. VIII. 12.50 J. pol. kl. I lic. 13.30 TTR — s. III Mech. rol. 14.00 TTR — s. III Prod. rośl. 15.00 Powt. przed maturą: J. polski. 16.20 Pr. dnia i DT — Wiad. 16.25 Kwant. 17.15 Teleexpress. 17.30 Patrol. 17.50 Tel. film dok. „Czas godów". 18.20 Sonda. 18.50 Teraz — tyg. gosp. 19.10 10 minut — pr. publ. 19.20 Dobranoc. 19.30 Dziennik. 20.05 „Bergerac" (5) — ang. film krym. 21.00 Pegaz. 21.50 Czym żyje świat. 22.20 Pr. rozryw. 22.45 DT — Komentarze.

Bielsk Podlaski Piraci — fr. 2—4. Most na rzece Kwai — ang. 5—9.

Czeremcha Star 80 — USA 2. Wielka draka w chińskiej dzielnicy — USA 5. Sygnał ostrzegawczy — USA 8—9.

Hajnówka Podróż matrymonialna — pol. 4—6. Kingsajz — pol. 7—9.

Michałowo Halo, taxi — jug. 4—5. Pełnia nad głowami — pol. 6—7. Klasztor Shaolin — chiński 8—9.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
	новы	стары				
нядзеля	**2**	**19**	**Дзіяніза, Тэафіла**	**Фёдара, Канстанціна**	**5.38-17.11**	**20.51-14.17**
панядзелак	3	20	Герарда, Тэрэсы	Алега, Яўстафія	5.40-17.09	22.04-14.53
аўторак	4	21	Францішка, Разаліі	Мялеція, Іпацiя	5.42-17.06	23.19-15.17
серада	5	22	Апалінара, Пляцыда	Іоны, Фокі	5.44-17.04	— -15.34
чацвер	6	23	Артура, Брунона	Андрэя, Іраіды	5.45-17.02	0.34-15.47
пятніца	7	24	Марыі, Марка	Фёклы, Уладзіслава	5.47-17.00	1.47-15.57
субота	8	25	Брыгіды, Пелагеі	Сяргея, Ефрасініі	5.49-16.57	2.58-16.06

ХРОНІКА

■ 8.IX адбылося пасяджэнне Прэзідыума ГП супольна з дэлегацыяй ад Беларускага таварыства па культурных сувязях з суайчыннікамі за рубяжом „Радзіма".

Члены Прэзідыума ГП БГКТ расказалі аб дзейнасці БГКТ, аб яго дасягненнях і цяжкасцях. Мікалай Васілёнак заявіў, што Беларускае таварыства „Радзіма" будзе супрацоўнічаць з БГКТ і дапамагаць яму дзяйсней рэалізаваць статутовыя абавязкі, а Польскае таварыства „Палонія" будзе дапамагаць у культурна-асветнай дзейнасці палякам у СССР. Затым пайнфармаваў ён аб тым, што ўжо зрабілася, робіцца і будзе рабіцца ў рэалізацыі пастулатаў БГКТ, якія былі абмеркаваны, а потым уручаны пасля супольнага пасяджэння Прэзідыума ГП у Бельску з партыйна-дзяржаўнай дэлегацыяй з БССР на чале з сакратаром ЦК КПБ па ідэалагічных пытаннях Валерыем Андрэевічам Пячэннікавым. (Аб гэтым пісалася ў „Ніве" ад 26.06. б.г.).

Прадстаўнікі спомненай дэлегацыі з „Радзімы" моцна падкрэслівалі значэнне прыгранічнага супрацоўніцтва Польшчы і СССР. Паводле іх слоў, Гродна і Брэст акажуць значную дапамогу БГКТ у культурна-асветнай дзейнасці. На гэтым супольным пасяджэнні выказаны былі пажаданні, каб у будучым свята беларускай песні ў Беластоку, якім з'яўляецца фінальны агляд беларускай песні, перарадзілася ў фестываль беларускай песні ў Беластоку пад патранатам міністраў культуры Польшчы і БССР і каб у гэтым фестывалі ўдзельнічалі салісты і харысты не толькі з Польшчы, але і з БССР, Заходняй Еўропы, ЗША і Канады.

✲

■ 10.IX адбыўся справаздачна-выбарны сход гуртка БГКТ у Рыбалах, які падпарадкаваны непасрэдна ГП. У ім удзельнічалі члены Прэзідыума ГП Аляксандр Іваноўскі і Міхась Хмялеўскі. БГКТ-оўцы паўторна выбралі старшынёю гуртка Лідзію Мартынюк, а дэлегатам на З'езд БГКТ Мікалая Ігнацюка.

✲

■ 12—14.IX сакратар ГП Аляксандр Іваноўскі ўдзельнічаў у справаздачна-выбарных сходах гурткоў БГКТ у Кашаліне і Эльблонгу, а ў Гданьску спаткаўся з праўленнем гуртка і актывам.

✲

■ 15.IX Прэзідыум гарадскога аддзела БГКТ у Беластоку з удзелам старшыні Галоўнай рэвізійнай камісіі Уладзіміра Юзвюка абмеркаваў справы, звязаныя з музычным курсам для дзяцей, якога не адабраў намеснік старшыні ГП Кастусь Майсеня.

✲

■ 16.IX Прэзідыум ГП абмеркаваў і прыняў справаздачу аб дзейнасці БГКТ за мінулыя 4 гады. Прысвяціў ён таксама шмат увагі музычнаму курсу для дзяцей, які арганізаваны па ініцыятыве гарадскога аддзела. У гэтай частцы пасяджэння ўдзельнічалі старшыня аддзела Валянціна Ласкевіч і дырэктар гэтага курса Сцяпан Копа. Усе справы вырашаны з карысцю для курсаў. **(мх)**

МНОГАЕ, БРАТОК, ГУБЛЯЕШ, КАЛІ „НІВУ" НЕ ЧЫТАЕШ!

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас: Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

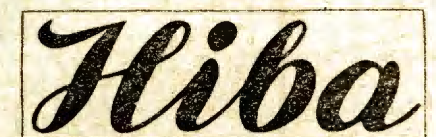
Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:
- у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,
- у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,
- у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Вызвалення 6,
- у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,
- у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,
- у Саколцы, вуліца Варынскага 1,
- у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцы іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Перадз'ездаўскі пленум ГП ● Працяг інтэрв'ю з Нілам Гілевічам ● Кратэры амерыканскіх беларусаў ● Жыла-была легенда ● Рукапісны спеўнік ● І развіталіся па-беларуску... ● „Белы крук" — антонім ахламоніі ● Мірка ● Працуюць ці страйкуюць? ● Конь цягне воз ● Мала не выгубіў цялят ● „Зорка" ● Парады ● Гумар ● Песня „Мой родны кут".

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ада Чачуга (адказны сакратар) Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesoł[illegible]wskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. [illegible]-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.
Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:
1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli,
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-950 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1670/88 r. Nakład 5.800 E-3.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ПРЫСВЯЧЭННЕ ГОРАДУ

Музыка С. Бельцюкова
Сл. Л. Дранько-Майсюка

Горад мой — плошчы і скверы
Пад святлом Зоркі Венеры.
Горад мой пад святлом
Адпачне чыстым сном.

Прыпеў:

І як дзеці, засынаюць аркі і
калоны,
І як дзеці, засынаюць вокны
і балконы,
Засынаюць, засынаюць шыльды
і вітрыны,
Заціхае, заціхае горад мой адзіны.

І толькі ранак,
Цудоўны ранак } 2 разы
Парушыць гэты сон.

Позні час — хочацца верыць:
Не засне Зорка Венера,
А засне чыстым сном
Кожны двор, кожны дом.

Прыпеў.

Хай заўжды будзе ў кватэры
Гасцяваць Зорка Венера,
Хай заўжды чыстым сном
Горад спіць за акном.

Прыпеў.

НІЎКА

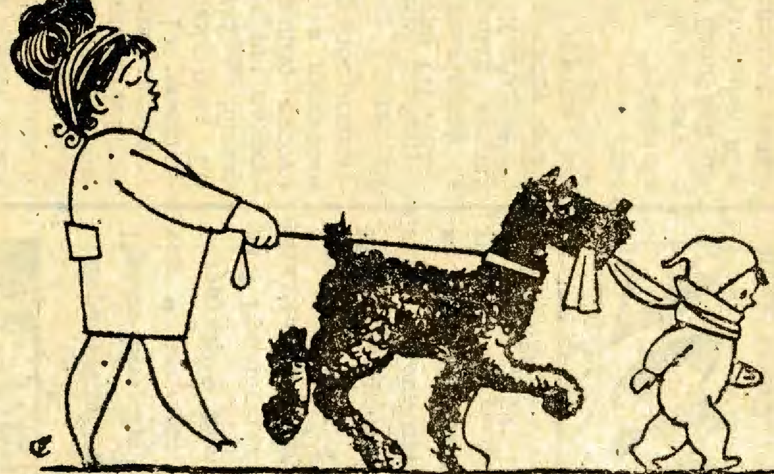

Скупы і цэню свайго не пазычыць.

I чужога не хачу, і свайго не папушчу.

Мінуты цягнуцца, а гады ляцяць.

Што танней: мець сто рублей ці добрага сябра ў гандлі?

Можна не ведаць самому, пачым фунт ліха, але другім гэта зможаш растлумачыць.

РЭВАНШ

— Шурык, Шурык, ідзі ты ў хату! — крычала жонка.

— А што такое, чаго ты крычыш?

— Шурык, скажы ты мне, дзе ты быў, калі я драмала?

— Дзе быў, дзе быў! У суседзяў Любавіцкіх.

— Няпраўда, — закрычала жонка. — Ты быў у Любавіцкай!

— А якая гэта розніца?

— А пэўна, што ёсць розніца! Адна справа быць, а іншая — цалавацца.

— Я ж яе не цалаваў!

— Брэшаш! — закрычала жонка, — я ўсё падгледзела.

— Яшчэ раз табе тлумачу, што я яе не цалаваў. Гэта яна мяне цалавала.

— Вось дык шэльма! — віснула жонка. — А што яна табе гаварыла?

— Цалавала і ўсё шаптала, хай хоць крыху будзе суседскага рэваншу.

Іосіф Карпюк

*

Адзін марак вырашыў зрабіць сабе татуіроўку, і яму накалолі на спіне карту свету. Аднойчы ён захварэў і прыйшоў на прыём да лекара.

— Так, дзе ў вас баліць? — пацікавіўся доктар.

— У Бразіліі...

*

— Пані суседка, ваш муж так пахудзеў! Як яму гэта ўдалося?

— Кожны дзень ходзіць рыбачыць.

— I ад гэтага так худзеюць?

— Вядома. Ён есць толькі тое, што зловіць.

*

— Мама, мышка ўскочыла ў бітон з малаком!

— Ты выцягнула яе?

— Не, але я кінула туды ката.

*

У чужое проса не сунь носа.

*

Якім зярном сееш — такім і вееш.

*

Што кажух — то не вата, што капуста — то не гарбата.

Стомленасць матэрыяла.

— Падвастры!

Да добрага суседа добра й на бяседу, а к абы-якому, то лепш сядзі дома.

СТРЫП-ЦІЗ

З медыцынскага пункту гледжання іх не заквалiфікуеш да групы дурных, а з пункту гледжання іх паводзін да дурняў можна залічыць, а нават назваць дэмаралізатарамі.

Свайго аднавяскоўца, маладога чалавека, яны наманвалі, наманвалі і наманулі, каб той за паўлітра раздзеўся дагала і пайшоў па вуліцы спяваючы. І гэтак зрабіў гэты нешчаслівы малады чалавек, які мае часамі псіхічныя прыпадкі, а спомненыя дурні ад задавальнення рагаталі, за жываты беручыся. Ім няважна, што па вуліцы ходзяць жанчыны, дзеці, ездзяць легкавыя, грузавыя аўтамашыны, аўтобусы.

А аднойчы ехала па шашы праз Рыбалы легкавая замежная машына, кажуць што з ФРГ. Пасажыры фатаграфавалі гэты нязвыклы, бясплатны мужчынскі стрыптыз, смяяліся з такой сенсацыі, якая, магчыма, паявіцца ў іхніх газетах.

Наманванне гарэлкай на ненармальныя ўчынкі нездаровага чалавека можна кваліфікаваць да злачынства, а ў гэтым выпадку і да зневажэння вёскі. І таму такой някчэмнасцю павінны зацікавіцца адпаведныя органы.

(мс)

Спадкі дзяліць сабраліся — за нажы пабраліся.